

Değişen Dünya ve Yeni Sendikal Fikirler

“Küreselleşen Ekonomi Bilgi ve Teknoloji
Çağında Yeni Sendikal Yaklaşımlar”

Konuşmacı

MUSTAFA PAÇAL

Moderatör

Hüseyin Çakır

Küyerel

Küyerel Düşünce Platformu

Bu kopya **Küyerel Düşünce Grubu** tarafından
Friedrich Ebert Stiftung'un katkılarıyla hazırlanmıştır.

Açılış Konuşması

Hüseyin Çakır
(Moderatör)

Değerli konuklar *Küyerel Düşünce Platformu* Nisan 2010 konferansına hoş geldiniz.

Bugünkü konuk konuşmacımız hepimizin yakından tanıdığı sevgili dostum Hak-İş Genel Sekreter Yardımcısı ve ana-babadan sınıf bilinçli işçi Mustafa Paçal. Yazılarından ve özel sohbetlerimden gördüğüm kadarıyla Mustafa Paçal Türkiye işçi sınıfının içinde bulunduğu sosyolojik, sınıfsal değişimi ve bu değişim karşısında küresel ve yerel sendikal hareket ve sendikaların durumuyla ilgili görüşlerini/tezleri bizlerle paylaşacak.

Konferansımızın başlığı “*Küreselleşen Ekonomi, Bilgi ve Teknoloji Çağında Yeni Sendika Anlayışı*”. Daha önceki konferanslarda olduğu gibi önce konuk konuşmacı sunumunu yapacak. Sunumdan sonra ara verilecek. İkinci bölümde, sunumda ileri sürülen tezlerle ilgili sorular ve görüşlerle toplantı devam edecektir.

Ben sözü Sayın Mustafa Paçal’a bırakıyorum.

Mustafa Paçal

S u n u m

Teşekkür ederim kadim dostum Hüseyin Çakır.

Bu toplantıya çok hazırlıklı gelemedim. Yoğun bir program içinde çalışıyoruz. Bu aralar çok *yoğun 1 Mayıs* 'ı kutlanması için çalışmalarımız var. Biliyorsunuz 2009 yılında *1 Mayıs "Emek ve Dayanışma Günü"* günü olarak tatil oldu. 32 yıl sonra 2010 1 Mayıs'ı yeniden *Taksim Meydanı*nda kutlanacak. Bu nedenle çok yoğun çalışıyoruz. Bu yoğunluk ve yorgunluk içinde toplantıda elimden geldiği kadar "iyi bir performans" göstermeye çalışacağım.

Dün akşam hangi konular üstünde durmam gerekir diye kendimi dinlemeye çalıştım. Konuşulması ve üstünde düşünülmesi, tartışılması gereken çok şey var. Mesela; dünden bugüne sendikal harekette olup bitenler. Bugün sendikalar dünyadaki değişimin, dönüşümün ve yaşanan sorunların içinde ve merkezinde yer alıyor, bu sorunlara nasıl yanıt veriyorlar veya vermeleri gerekiyor. Sendikaların bugünkü durumunu ele almak için tarihe, geçmişe uzanmak gerekiyor. Tarihe girildiğinde, " sanayi devriminin ilk dönemi, ücretli emek, işçi sınıfının ortaya çıkışı ve ücretli çalışma,

çalışma koşullarının ağırlığı...” Marx’ın arkadaşı-yoldaşı Komünist Manifesto’nun yazarı Engels’in “*İngiltere’de İşçi Sınıfının Durumu*”nda anlattığı 18-20 saate varan çalışma koşulları, işçi barakalarında doğup işçi barakalarında ölen başka hiçbir yer görmeyen ve ortalama işçi ömrünün 30-35 yıl olduğu sanayi üretiminin birinci dönemi işçi sınıfıyla 2010 dünyasının işçi sınıfının karşılaştırıldığında 1800’lerin ikinci yarındaki ağır koşullarda çalışan işçilerin sendikal örgütlenme gereksiniminin nesnel zorunluluğu ile bugün sendikal örgütlenme zorunluluğu...Yani uzak tarihe ilişkin konuşacak çok şey var. Yakın tarihi ve içinde yaşadığımız zamanı anlamak için, sanayi üretiminin ikinci, üçüncü aşaması ve sanayi üretiminden, bilimsel teknolojik devrimle birlikte ortaya çıkan, esnek üretim, de- santralize, sahihsiz, ulussuz şirketlerin olduğu bir zamanda sendikalar, sendikal örgütlenme üstüne biz sendikacıların, sendikal hareketin derinlikli düşünmek gerekiyor. Üretim yapısının ortaya çıkarttığı küresel yenedünya ve işçi modeli ve sendikalar, sendikaların rolünü başka türlü anlamak ve rol oynamanın mümkün olamayacağını düşünüyorum.

Kısacası arkadaşlar konuşulacak çok şey var. Bir toplantıda bütün bunları konuşmak mümkün değil. *Küyerel Düşünce Platformu*’nun sendikal hareketi önemseyerek böyle bir toplantı düzenlemesi önemli. “Sendikal hareket, işçi sınıfı, işçi sınıfı hareketi “ meselesine politik sloganların dışına çıkarak entelektüel bakışla tarihi geçmişi ve günümüzü anlamak, tartışmak gerektiğini düşünüyorum. Nesnel süreç

zaten kendi mecrasında gidiyor. Geleceğe bakmak gelecekte ne olacak sorusuna yanıt verebilmek için, entelektüel faaliyetin önemli olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle Küreyel'in bu mecradaki faaliyete devam etmesinin önemini altını çizmek isterim. Maalesef Türkiye'de günlük siyasal darlık içine hapsolunarak ne tarihi süreçler ne bugün ne de gelecek geniş perspektiften görülebiliyor.

Ben bugün burada bu toplantı formatı içinde bu kadar çok konuyu derinlemesine ele alamayacağımı bildiğim için giriş babında bizim önümüzde duran panoramayı ortaya koymaya çalıştım. Sunumumda bu konulara kısa, kısa üst başlık olarak değineceğim.

Sorularınızla benim kısa değerlendirmelerimi ve ileri sürdüğüm görüşleri tartışarak verimli bir toplantı yapacağımızı düşünüyorum.

Sevgili arkadaşlar,

Sendikal örgütlenme ve sendikal hareketin tarihinde 1945 ve 85-90 arası "*Soğuk Savaş*" dönemini önemli. Bu dönemin üretimi ekonomisi ve sendikal örgütlenmesiyle, '90'lardan sonra farklılaşan parametreler arasındaki farklılıkları görmeden/anlamadan ileriye doğru nasıl bir şey önerebiliriz ki? Herhalde doğru sonuçlara varamayız ve doğru sonuçlar çıkartamayız diye düşünüyorum.

Partilerle iç içe geçmiş sendikalar ve sendikacılık

Sendikal hareketin tarih sahnesine kesin olan bir şey var, o da *sendikaların kendi bağımsız kimliğiyle* çıkmasıdır. “*Sanayi Devrimi*” sonrası ortaya çıkan çok ağır çalışma şartlarının iyileştirilmesi 8 saatlik iş günü, daha iyi çalışma ve yaşama koşullarını sağlamak için bir çıkıştı bu. Bu *başlangıçtaki sendikal hareketin kimliğine bugün çok ihtiyacımız var*. Çünkü o günkü *sendikal mücadeleyi yaratan ve sürdürenler daha bağımsız ve daha çok çalışma şartlarını iyileştirmeye odaklı bir hareketti*. Fakat daha sonraki yıllarda işverenler, devlet, siyasi partiler bu alanı kontrol etmek istediler ve bunda da önemli derecede etkili oldular.

Soğuk Savaş yıllarında sendikal hareket daha çok komünist, sosyalist ve sosyal demokrat hareketlerden etkilenmiştir ve daha çok onlarla özdeş ve birlikte kabul edilmiştir. İngiltere’de Sendika üye olanlar aynı zamanda İşçi Partisi üyesi oluyordu. Sendikalar partilerin yan örgütü gibiydi. Partilerle sendikaların iç içe ilişkisinin sonuçlarının doğru sonuç vermediğini gördük. Partilerin etkileşimi altında kalan sendikalar partilerin siyaseten düştükleri zor durum kaçınılmaz olarak sendikaları da olumsuz etkilemiştir. Bunu şunun için söylüyorum. Bir tarafında Sovyetler’in bir tarafında Amerika’nın olduğu bu iki kutuplu dünyanın doğrudan sendikal hareket üzerindeki etkileri açıkça görülmüştür. Mesela sosyalist ülkelerdeki sendikalar *Dünya Sendikalar Federasyonu* (DSF) üyesiyken, Batı Avrupa’da-

ki sendikalar da *Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu* (ICFTU) üyeydi. Yani *iki konfederasyon arasında, iki kutuplu dünyada yaşanan gerginlikleri bire bir yaşıyordu*. Girişte belirttiğim gibi, tarih sahnesine bağımsız kimlikle çıkan sendikalar ideolojik, politik ve partisel olarak ayrıştılar. İdeolojik mücadeleyi öne alan sendikacılık sendikal harekete egemen oldu.

Sovyetler Birliğinde de sendikalar vardı. Biz o dönem 1980lerin sonuna doğru Sovyetlerden gelen sendikacıları ağırlamıştık. Bizde Komünist Partisinin içinde olan sendikacı kimliğimizle konuşuyorduk. Sendikacılığımızı unutmuştuk. Türkiye “işçi sınıfının” temsilcisi komünistlerdik. Böyle bir ruh halindeydik. *Parti merkezli sendikacılık* böyle bir şey. Gelen *yoldaşlar partinin ve devletin kontrolünde sendikacılık yapıyorlardı*. Sosyalist ülkeler sendikaları bağımsız sendikal kimliğini ortaya koyamayan, kendi iç işleyişi bakımından kapalı sendikaldı. Batı’da özellikle Avrupa’daki sendikal yapılarla sosyalist ülke sendikaları mukayese edildiği zaman, hakikaten Batı’daki sendikalardan daha zor durumdaydılar. Batı’daki sendikalar mücadeleciler sendikacılık yapıyorlardı. Sosyalist ülke sendikaları ise parti ve devlet bütünleşmiş pasif sendikalar. ’91 de Sovyetler dağılınca bu sendikaların “tarihsel rolleri” de bitmiş oldu. Eski Sovyet sınırları içerisindeki sendikalar bugün yeniden kendilerini var etmeye çalışıyorlar.

Her gün bir yeniye doğuyoruz

Sanayi uygarlığı çağında sendikal hareket, özellikle Avrupa'da çok başarılı tarihsel bir oyuncu olarak üyelerinin ücret ve sosyal haklarını iyileştirdi. Ayrıca toplumsal yaşamda ilerleme ve demokratikleşme konusunda çok önemli tarihsel mücadeleler verdi. Bugün pekçok görüşe göre sendikalar bitti gibi değerlendirmeler yapılıyor. Ancak *bugünün sendikaları yeniçağa uyum sağlayan bütün siyasi ve sosyal örgütlenmeler gibi kendine yeni bir yol haritası çizmeye çalışıyor*. Bunun için tarih içerisinde kendisini bağımsız bir kimlikle ifade etmiş hiçbir hareket ve düşünce kendiliğinden yok olmuyor. Kendisini üreterek ve yenileyerek tekrar bir yol çiziyor.

Öte yandan çağın üretim biçimi de sendikal hareket için çok önemli. Bizim “*Fordist üretim sistemi*” dediğimiz: Bir “*bant*’ın üzerinde ve etrafında *emek yoğun, kitlesel* çalışma ortamı sendikaların örgütlenmesinde çok önemli zemin oluşturdu. Bunu, sendikaların kitleselleşmesiyle *emek yoğun yatırımlar arasındaki ilişkiyi* anlamak için söylüyorum. Bu nesnel durum; üretimin fiziki koşullarıyla sendikaların kitleselleşmesi birbirini tamamlayan bir gerçeklikti. Bugünkü üretim yapısına biraz sonra ikinci bölümde geçeceğim; ama sendikalar *üretim tarzının değişmesiyle birlikte niceliksel olarak kendi kitleselliğinde de önemli erozyonlar yaşadı*. Tabi ki bu erozyonda günümüzün üretim yapısıyla birlikte işçi profiline de değişmesinin de çok önemli yanları

var. Aslında “alan razı veren razı bir dünyadan” daha karmaşık ve sofistike bir dünyaya ‘90’larla birlikte dönüştük. Bugünkü durumu sadece sendikal hareket ve siyasi partiler değil, daha başka yerleşik yapılar tam anlayıp kendi rolünü tam tarif edebilmiş değildir.

İçinden geçtiğimiz dönem/zaman insanlık tarihinin büyük kırılma ve dönüşüm dönemi. *Tarihte toplumsal dönüşümler milyonlar, binler ve yüzlerce yılda olgunlaşıp büyük patlamalar, devrimci alt üst oluşlarla gerçekleşiyordu. Sanayi uygarlığı ve sanayi üretiminden, bilimsel teknoloji uygarlığına geçtiğimiz bugünün dünyasında, değişim ve yenilenme adeta otomatiğe bağlanmış gibi. Her gün bir yeniye doğuyoruz.* Filozofun “ aynı ırmakta iki kere yıkanılmaz” dediği gibi, “süreklilik içinde yenilenen bir dünya”da yaşıyoruz.

Anlamadığımız şeyi değiştiremeyiz

Toplum mühendisliği yapma, toplumu yukarıdan aşağıya dizayn etme gibi otoriter, totaliter teoriler artık beş para etmiyor. Bu mühendisliklerin alıcısı toplum ve bireylerin olmadığı bir dünyada yaşıyoruz. Toplumsal dönüşümlerin kesinleşmiş yol haritası yok. Devletlerin, sendikaların, şirketlerin iradesini aşan bir üretim anlayışı stratejisi ortaya çıktı. Bunun adı *piyasa*. Özür dilerim aranızda arkaik solcu varsa ben *piyasa dediğim* de “ne olacak sarı sendikacı, Hak-İş’li” diyecektir. Böyle düşünen solcular piyasayı ka-

pitalizmle başlatıyorlar. Piyasayı kapitalizmle başlattıkları için, kapitalizm olmayınca da piyasa olmayacak diye düşünüyorlardı. Ya da bütün kötülüklerin nedeni piyasa diye düşünüyorlardı. Sosyalizmde piyasa olmaz, olmamalı teorisine üstüne kurulan sosyalizmi piyasa yıktı. Piyasa, insanlık tarihinde “*onu verip bunu alma*” tarihiyle başlamıştır. Tarihsel gelişim içinde insanlar, toplumlar, topluluklar, devletler vs “*alma-verme*” ilişkisi içinde, niteliği değişerek bugüne gelindi. Bugün internete girip, spor ayakkabı almak için “*spor ayakkabı*” yazıyorsun, karşına onlarca seçenek çıkıyor. Marka, fiyat özellikler vs, ve sen birini seçiyorsun, al tuşuna basıyorsun, kredi kart numaranı veriyorsun ve Amerika’dan ayakkabın senin adresine teslim ediliyor. Kapitalizmin varoluşunun rahmi ulus-devlet ve “*ulusal piyasa-devletçi kapitalizm*”le sınırlı ‘*piyasa*’ dönemi ve devlet teknelci kapitalizmi dönemi piyasası bitti. “*Bilgi teknoloji dünyasında*” üretim teknolojisi, piyasa, emek, üretim ve tüketim “*yeni bir anlam*” kazandı. Bu “*yeni anlam*”ın ne olduğunu anlamadan “*yeni toplumsal hareketleri*”, günümüz dünyasındaki işçi sınıfını-çalışanları anlayamayız. Bugünün işçi sınıfı, çalışanlar Marx’ın “*zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri yok*” diye tanımladığı, Engels’in “*İngiltere’de İşçi Sınıfının Durumu*”unda anlattığı işçiler 21.yy artık yok. Hakikaten yeni bir dünyada yaşıyoruz. Ama zihinlerimiz eski dünyaya ait olduğu için, *çinde yaşadığımız yeri dünyayı anlamakta zorlanıyoruz. Anlamadığımız için de değiştirici olamıyoruz.* Sendikal hareketin içinde yaşadığı

ğı bunalım ve sorunlarda yeni olanı anlayamama sorunu. Bundan dolayı da kendisini değiştiremiyor. Ve sorunların nedenleri başka yerlerde aranıyor.

Soğuk savaşın bitişi ve sonrası

1985te insanlık önemli bir virajı aldı, dünya savaş tehlikesinden döndü. Sovyetlerle ABD arasındaki karşılıklı yumuşamadan sonra Gorbaçov'un Nükleer *Silahlarm Sınırlandırılması Anlaşmalarıyla* nükleer başlıklı füzeler de önemli indirimlere gidildi. Bu süreç o günkü dünyada ege-men olan kurulu politikaları etkilediği gibi, bütün ticareti de etkiledi. Soğuk Savaş dönemi dünyasının yeniden yapılanması için önemli bir tartışma zemini yarattı. Bu durum 2000'li yıllarda hala devam ediyor. Çünkü iki kutuplu dünyanın ekonomisi, sendikası, partisi bu ideoloji ve stratejiye göre şekillenmiş, pozisyonlar buna göre belirlenmişti. Bütün yerleşik kurumlar bu makro gevşeme ve yakınlaşma ortaya çıktığı zaman, sertlikten beslenen stratejilerin çoğu, ister istemez yeni bir arayış ve tartışmanın içine girdiler. Berlin Duvarı'nın yıkılışı Soğuk Savaşın bitiş tarihi oldu. Tek kutuplu dünyada savaş stratejilerine göre oluşan askeri sanayi kompleksleri "ilk vuruş" ve savunma amaçlı geliştirilen bilimsel teknoloji üretim-iletişim alanına taşındı. Sonuçları çok kısa bir süre içinde üretim, pazarlama alanında gözük-tü. Siyasal alan ve uluslar arası alandaki değişimleri anım-satarak geçmek istiyorum.

Dünyadaki bu hızlı değişimi kendi işçilik hayatımda farkına vararak yaşadım. Sendika üyeliğinden sendika yöneticiliğine gelmiş biri olduğum için bu süreçleri kendi çalıştığım yıllarda da fabrikalarda kendi gözlerimle gözleyen bir insanım.

Üretimde dün ne yapıyorduk bugün ne yapıyoruz? 1985 yılında Bakırköy Vita/Sana yağı fabrikasında işçi olarak başladığım zaman fabrikada 1150 işçi çalışıyordu. O zamanlar “*sana yağ gibi malın olsun*” derlerdi. Öyle bir üretim, öyle bir mal ki altın değerinde. Bu fabrika şu an 250 kişiyle çalışıyor. 1985 yılında 1150 işçinin ürettiği miktarın 1.5 katı fazla üretiyor. Bu benim kendi tecrübelerimle gördüğüm birşey. Bunda tabii yağ prosesleri, yağların dondurulması paketlenmesi gibi her bir üretim zincirindeki yenilenmeyi görmek lazım.

Hemen hemen bütün sektörler de benzer değişimler oldu ve olmaya devam ediyor. Bu değişimin nedenleri anlaşılmadığı zaman sonuçları da anlaşılamiyor. Biz sendikacıların çoğu sonuçları siyasal nedenlere bağlayarak dar bakış açısıyla anlamaya çalışıyoruz.

Dünyada da sendikalar arayış içinde

1990'larla birlikte biz kendimizi biraz açığa kalmış ve üzerinden yorgan gitmiş gibi hissettik haklı olarak. Kendimize

yeniden bir arayış ve yol bulmak için uğraştık. Avrupa ve dünya'daki sendikaların iki kutuplu yapısı nedeniyle birbirlerine yabancılaşmıştı. '90'lardan sonra bu sendikalar birbirleriyle daha çok temas eder hale geldiler. Bugün ise daha farklı gelişmeler var. Mesela Hıristiyan demokratların kurduğu, Dünya İş Federasyonu ile ICFTU Amerikan kökenli, Amerikan işçi sınıfının içinden gelme, daha sonra Avrupa'daki sendikaların üye olmasıyla 2007 yılında bu iki konfederasyon birleşti. Bu bizim sendikal tarihimizde çok önemli bir adım. ITUC diye yeni bir uluslararası sendikal yapı oluştu.

Merkezi Prag'da olan Dünya Sendikalar Federasyonu hala ITUC ile aralarında sağlıklı bir iletişim yok. Gelişmeler iki konfederasyonun bir küresel emek örgütlenmesi noktasında daha sıcak bir durumda olmalarını dayatıyor. Mesela Dünya Sendikalar Federasyonuna hala Küba'daki sendikalar üye. Başka kim üye diye soruyoruz, Kuzey Kore diyorlar, Vietnam diyorlar. Onlar da bize benzer ciddi sorunlar yaşıyorlar. Onun için sendikal hareketin içerisinde işkolları ve sendikalar arasında iletişim -networku kurulmak isteniyor. Buradaki amaç, ortak sorunlar ve ona karşı yapılan eylem, mücadele ve çözümleri birbirlerine aktarmak gibi okuyabiliriz. Bu statik bir örgütlenme değil, iletişim aşamasındaki bir örgütlenme noktasındayız.

Bölünmüş ve birbirleriyle ilişkileri kopmuş sendikalar yeni bir anlayışla, sendikal zeminde buluşmaya çabalıyorlar.

Masa başına oturduğumuzda bizim karşımızdakiler ne yapıyor? Yani çok uluslu şirketler ve sermaye ne yapıyor? Onlar network aşamasını çoktan geçtiler, Daha küresel örgütlenmeler konusunda aktif siyaset yapıyorlar. Mesela IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlara, Dünya ve Avrupa sendikaları mesafeli duruyorlardı. Bu anlayış biraz Soğuk Savaştan kalma bir anlayış biçimiymi.” *Bunlar emperyalizmin temsilcileri, bunlarla konuşacak ne var*” deniliyordu. Fakat son IMF toplantılarına emek örgütleri adına Dünya Sendikalar Federasyonu (ITUC) da katıldı. Küresel iletişim ve etkileşimde bu tür gelişmeler var.

Mesela ETUC *Avrupa Sendikalar Konfederasyonu, Avrupa Ekonomik Sosyal Konseyi* ki, bu çok önemli ve eski bir yapılanma, bu konsey kendi arasında anlaşırrsa bu anlaşma *Avrupa Komisyonu* direktifi anlamına geliyor. Ellerinde o kadar yetkiler var. ETUC da burada çok önemli bir oyuncu. Küreselleşen bir ekonomiye karşı küreselleşen politikaların oluşturulmasında *Soğuk Savaş* dönemlerinde sendikalar yoktu ya da mesafeliydi. Şimdi bu süreçlere girmek için diplomatik bir çaba sarf ediliyor.

İşçide fabrikalarda değişti

'90'lardan sonra partilerle, özellikle sosyalist-komünist partilerle içi içe geçmiş sendikalar şunu yavaş yavaş gördü. *“Bize sabip çıkan bir komünist partisi veya bir devlet yok.”*

Özelleştirmeler de sendikaları zayıflattığı için, devlet ve sendikalar arası, örneğin Türkiye’de Türk-İş ağırlıkla kamuda örgütlüydü ve özelleştirme sürecinde daha büyük çapta üye kaybına uğradığı için, eskiden olduğu gibi “*Ankara’da hükümet var, birde Türk-İş var*” sloganları atılamıyordu.

Şimdinin “sol” partilerinin yaklaşımlarına baktığımızda, sendikal hareketleri ortadan kaldırmayı yönelik yaklaşımlarda bulunuyorlar. Devlet de hükümet de artık konfederasyonlarla 1960’lardaki gibi ilişki kurmuyor. Bu bizi yeni bir arayışa doğru itiyor. Yeni kuşa işçiler ve üretimin niteliğinin ve fabrikaların değiştiğini görüyoruz. Biz işçi olarak ilk kez fabrikaya geldiğimizde fabrikanın genel görüntüsü bizi psikolojik olarak kötü etkilerdi. Buraya gireceğiz ve çalışacağız diye çok olumsuz etkilenirdik. Kara kara bacalar, kalın yüksek duvarlar falan. Şimdi fabrikalar güzelleşti. Ve tabi ki içindeki işçilerde ve onların psikolojisi, profili de değişti. Özellikle sendikaların örgütlü olduğu fabrikalarda duvarlar rengârenk boyanıyor, çevre düzenlemesi yapılıyor. Bizim zamanımızda ufak cep radyoları vardı, şimdi mp3 çalarlar var, kıyafetleri daha değişik, kendi aralarında daha farklı konuları konuşuyorlar. Ama aramızda bir fark var, bizim işçilik yaptığımız 70’li yıllarda belki kendimiz politik olduğumuz için; o gözle görüyorduk belki ama o zamanın işçileri sendika, siyaset konularına daha duyarlıydı. Ortam da çok politizeydi. Her alanda “*iki taraf*” oluşmuştu. Çok bilinçli karar verilmiş olunmasa da “*çok politikmiş*” gibi görüntü veriliyordu.

Üretim ve tüketim artıyor istihdam azalıyor

2010 yılında *üniversite mezunu olan işçilerin toplam işçilerdeki payı yüzde 20'nin üzerinde*. Beyaz değil, mavi yaka kalılardan bahsediyorum. Onun dışında kalan bölüm, meslek lisesi mezunu durumundaki işçilerden oluşuyor, çok az bir bölümü de ilkokul mezunu veya okuma yazmayı bilmeyen işçiler oluşuyor.

Sendikalar, üretim tarzı değişirken işçi profilinin de değişmesine yönelik nasıl bir yaklaşım içindeler ya da ne tür sorunlar yaşıyorlar, buna da değineceğim.

Bu konuyla ilgili 1990'larla birlikte sendikal hareket içinde tartışma başladı. Olup biteni anlamakta zorlanmanın getirdiği çaresizlik içinde *“ne olacak bu halimiz”* sorusuyla tartışma başladı. Küreselleşmeyi anlamaya ve ortaya çıkan sonuçların bizi nasıl etkilediğini kavramaya çalıştık. Küreselleşmeden biz iki şekilde etkilendik. Eski *emek yoğun yatırımların yerini bilgi yoğun yatırımlar alınca, eski büyük sayısal ve kitlesel üretim gibi yapılar yerini daha teknik bir üretime bıraktı*. Dünyadaki rakamlar da öyle. *Üreten insan sayısı azalırken, tüketen insan sayısı bir öncekine göre artıyor*. Üretime katılımın azalmasında pek çok faktör var. *“Verimlilik uygulamaları, teknolojik yatırım, mesleki eğitim gibi.”* Bu gelişme ve süreç önlenemez bir gidiş. Bunun en önemli sosyal göstergesi işsizlik olarak ortaya çıkıyor. Bilim teknoloji alanındaki yeni gelişmeler ve bu gelişmelerinin üretim alanına anında uygulanması, bir yandan üretimi bü-

yütüyor buna paralel olarak canlı insan emeğinin üretim içindeki payı azalıyor. Bilginin üretim içindeki payı yükseliyor. Ve parasal ve mal üretiminin büyümesine karşın istihdam alanı daralıyor ve işsizlik çok ciddi sosyal sorun olarak, hükümetleri, devletleri ve sendikaları düşündürüyor.

1973 *petrol krizinden* sonra, ikinci dünya savaşından beri hızla büyüyen ekonomiler durdular. Tekrardan plan program yaptılar. 1980'lere kadar işsizlik, kontrol edilebilir yönetilebilir ve karşılanabilir bir sorundu. Ama 80'ler ile birlikte gerek nüfus artışı gerek bilim ve teknolojilerin etkisi ve yeni iş sistemleri, verimlilik programları gibi pekçok nedene bağlı olarak hizmet ve mal üretimindeki sayısı arttı. Bu büyüme döneminde ve şu anda istihdamın yarından fazlasını hizmet sektörü karşılıyor. Fakat doğrudan sanayi malı üreten işçi sayısı, hizmet sektörünün hemen hemen üçte birine kadar inmiş vaziyette. Bir başka sorun, bizim bildiğimiz *eski tip işlerin* iş dünyasından çekilmesiyle onun yerine yeni iş biçimleri alıyor. *Eski iş* ile *yeni iş* biçimleri arasında çok önemli farklılıklar var. Eski işler hızla iş alanlarından çekiliyor, yerine gelen işlerin hızı ve çeşidi daha az oluyor. Bu da istihdamın hem yapısını bozuyor hem de istihdamda ciddi bir azalma ortaya çıkartıyor.

Sendikalar işçinin sormuş olduğu bu soruya anlamlı tatmin edici yanıt vermeli

Artık bütün üretim sistemleri kompütürize oluyor. Ben “A” şirketinin genel müdürüyüm, fabrikada ne olduğunu merak ediyorsam evdeki laptopumu açıp bütün sistemi, üretim ve satış zincirini görebilirim. Eskiden Coca Cola satış arabalarında çalışanların bazıları boş vakitlerinde yazın arabalarını gölgeye çekip uyurlardı. Şimdi uyuyamıyorlar çünkü ,GPRS diye bir sistem var araçlarda, araç durduğu zaman telefonla arıyorlar. *İzlenebilir bir üretim* var ve sonuç olarak bütün fabrikalardaki işçilerin hepsi bu sistemin bir parçası. Bu durumu iki şekilde okumak lazım: Birincisi, bu tür üretim içerisinde mümkün olduğu kadar daha az meslek hastalığı, yıpranma, yani çalışma koşullarının iyileşmesi sözkonusu, özellikle sendikali işyerleri için söylüyorum bunu. İkincisi, sendikaların 1960 ve 1970’lerdeki işçi üzerindeki rolünün önemli bir kısmını artık çok uluslu şirketler yerine getiriyor. Sizin 1970’lerde söylediğiniz ya da yapmak istediğiniz sendikacılığın pek çok yanını şirketler kendi insan kaynakları politikalarıyla yerine getiriyor. Sizin bundan fazla birşey söyleyen sözünüz olmalı. Bugün *Nestle, Unilever* gibi çokuluslu şirketler çalışma koşullarının iyileştirilmesi, ücretlendirme gibi konularda 1960-’70’lerdeki bizim talep ve isteklerimizin çok üzerinde uygulamalar yapabiliyor. *Sendikacılık, 1960-’70’lerin zihin dünyası ve sendikacılığına hapsolmuş olarak bakılırsa, doğrudur, sendikacılığın üç vakte kadar geleceği öngörülmeyebilir.* Sizin rolünüzü

başkası çalmışsa ve buna uygun uygulamalar yapıyorsa, işçiler size ihtiyaç duymayabilir. Bugün bazı işyerlerinde de bu tartışmalar zaten yapılıyor. Soru şu; “*ben sendikaya neden üye olacağım, neden aidat vereceğim sendika benim ne işime yarıyor?*” Sendikalar işçinin sormuş olduğu bu soruya yanıt veremediği sürece, sendikasızlaşmanın zeminin hazırlamış oluyorlar. Küçük iş yerlerinde örgütlenme her zaman zor, çokuluslu şirketler sendikal örgütlenmenin yine de önemli alanları. Bir de Kamu’da alanın var. Bugün dünyada sendikal hareket ayakta duruyorsa, çok uluslu şirketler ve Kamu çalışanlarıyla ayakta duruyor.

Türkiye’de sendikalarda bu temeller üzerinde ayakta duruyor. Kamu var, belediyeler var, çokluluslu şirketler var. Onun dışında orta ve küçük işletmelerin tamamında yok gibiyiz. Oysa ki *Türkiye’deki işletmelerin hemen hemen yüzde ellisi bir ile dokuz işçi çalıştıran işletmeler* olduğunu söyleyecek olursak, durumumuz daha iyi anlaşılır. Bu nedenle o darlıkta bir sendikacılık, oraya kendini sıkıştırmış bir sendikacılık yok. Bir siyasi partinin yan kuruluşu veya bir siyasi partinin planlarını hayata geçirmeye destek kıtası olma anlamında da bir sendikacılık yok. Öyle bir sendikacılığın karşılığı yok. Zorlayanlar var. Bir parti var, “*kapitalizmi ortadan kaldırıp yerine sosyalizmi inşa edeceğim*” diyor. Bir sendika var, partinin bu siyasi yaklaşımına destek veriyor. Yani sendikanın varlığını bu amaca göre örgütlüyor. *O zaman bu daha çok sendika görünüm-lü parti gibi oluyor.* Sendika ama parti gibi. Benim siyasi

geçmişimde de biz ustalarımızdan çok ders aldığımız için, *böyle bir sendikacılığın çıkış yolu olmadığını söyleyebiliriz.* Bir de gangsterveri dediğimiz sarı sendikacılık, yani işveren ya da mafya kontrolündeki sendikacılık da bir çıkış değil. Üçüncüsü sendika tipi de devlet ve hükümetlerin kontrol ettiği sendikalar.

Sendikalar sivil toplum örgütü olmalı

Burada da konsept olarak ben bir *sivil toplum örgütü* konseptini uygun görüyorum. Sivil toplum örgütünden muradım şu: Bir çevreye bir hükümete yaslanmayan, birinin fonuyla korunan değil, kendi kaynaklarıyla, kendi üyeleleriyle, kendi bağımsız politikalarıyla, kendi yolunu bulmak anlamında söylüyorum. Bu da başlangıçta söylediğim gibi, *sanayi devriminden sonra tarih sahnesine gelen sendikal kimlikle bugün aradığımız ve bulmaya çalıştığımız kimlik arasında çok benzeşmeler var.* O zaman spontane, seviz saatlik iş gücü, daha iyi yaşama ve çalışma koşulları için mücadele eden bir sendikal kimlik ile bugün ortaya çıkarmak istediğimiz kimlik çok benzeşiyor. Çünkü bunu yapabilmemenin zorluklarını biz yaşıyoruz sendikalarda. Soğuk Savaş yıllarının oluşturduğu bir sendikal bürokrasinin hantallığı hala var. Bu bürokrasi ister istemez *“yukarıdaki”* rolünü yerine getirmek için bir bürokrasi oluşturmuş kendi içinde. Mesela *Türkiye İşçi Partisini* (TİP) kuranlarla DİSK'i kuranlar hemen hemen aynı kişiler. Türk-İş'in kuru-

luşu: 1950'lerde, Adana Sendikalar Birliği, İzmir Sendikalar Birliği gibi birlikler vardı, sonra 1952'de bunlar sendikalar haline geldi, sonra en tepeye bir Türk-İş geldi. Bu da, bu memlekette illa bir sendika olacaksa onu da biz kurarız gibi oldu. Ama Türk-İş o zamandan beri devletin etkilediği bir sendikal alandı, bugün de aşağı yukarı o etkileşim devam ediyor. Hak-İş, *70'lerde Milli Görüş Hareketi, Milli Selamet Partisindeki* yöneticiler, Şevket Kazan'ın Çalışma Bakanı olduğu dönem oturup, "*herkes kendi sendikasını kuruyor biz niye kurmuyoruz*" diyerek kurulmuş. Eski Çorum Belediye Başkanı Yasin Hatipoğlu Başkanlığa getirilmiş. MHP'de öylelikle Milliyet İşçi Sendikaları Konfederasyonunu (MİSK) kurmuş. "*Bizim de milliyetçi bir sendikamız olsun*" diyerek.

Sendikaların Avrupa'daki durumu Türkiye'den farklı değil. *Genel İşçi Konfederasyonu* (CGT) Fransız Komünist Partisiyle iç içe, *Sendikalar Konfederasyonu* (TUC) İngiltere İşçi Partisi ile iç içe, *Alman Sendikalar Konfederasyonu* (DGP) Alman Komünist Partisi ile iç içe. Yalnız bizden bir önemli farkları var. *Avrupa sendikal hareketi bağımsız bir kimlikle ortaya çıktı*. Karşılıklı birbirini güçlendiren bu ilişkiler bugün sonuç olarak siyasi partilere zarar verdiği gibi daha çok zararı bize, sendikalara verdi. Çünkü o partinin başarısıyla, başarısızlığıyla yapılan sendikacılık ölçüldü.

Bugün DİSK'in yapısına baktığımız zaman sendikal kimliğine damgasını vuran, öne çıkartılanın solculuğu olmasıdır.

Sendikanın adı “Devrimci İşçi ”ile başlıyor. Peki, devrimci olmayan işçi bu sendikaya üye olamayacak mı? Ya da sendikaya üye oldu, devrimci olmak zorun damı? Özetle başlangıçtaki rollerimizi bugün açıkça bir özeleştiriyeye tabi tutamadık. Bu ve benzeri anlayışların üzerine gidip elimizdeki sorunları arı kovanına sokup karıştıramadık. *Bizde de devletin, partilerin, hükümetlerin etkileşimi nedeniyle kısır bir sendikacılığın çıktığını söylemek mümkün.*

Sendikal bürokrasi, devlet bürokrasisi gibi, yerinden kımıldamıyor

Buradan bir noktanın altını çizeceğim. *Yeni bir sendikal yol için, yeni bir sendikal strateji ihtiyaç var.* Fakat böyle bir duruma gelebilmemiz için sendikal organizasyonların ve örgütlenmelerin kendi içerisinde bu arayışı ve ihtiyacı görerek bir tartışma yaratmaları lazım. Bu tartışmalar neden yaratılmıyor diye sorulabilir. *Sendikal bürokratik yapının içindeki eskiyi terk etme ve değişim korkusu bunu olumsuz etkiliyor.* Sendikalar üzerine genel olarak üyelerinden, kamuoyundan ve basından gelen, “*niye siz hala yerinizde sayıyorsunuz*” diyen bir zorlama yok. İçte bürokrasiyi etkilediği kadar, dıştan gelen de bir zorlamada olmadığı maşallah sendikalar kapı gibi oldukları yerde duruyorlar. Üçüncüsü, sendikal yasalar ve yasaklardan gelen baskıların yaratmış olduğu hantallık. Mesela bazı arkadaşlar şöyle diyor: “*Orta yerde baskılar ve yasaklar devam ederken sendikaların ken-*

di içinde bunu konuşması size göre çok fantazi değil mi? “Ben bunları birbiriyle çelişkili görmüyorum. Sendikal yasaklarla mücadele, sendikal yenilenmenin karşısında olan birşey değil. Birbirini tamamlayan şeyler, iç içe gidebilecek şeyler bunlar. Sendikal bürokrasinin çizmiş olduğu sendika yapısı ile bugünkü devlet yapısı arasında hiçbir fark yok. İkisi de kronik, bir vesayetçi yapı. Mesela ‘82 Anayasasıyla sendikaların ana tüzüğü birbirine çok benzer. İkisinin de denetim, demokratikleşme gibi ölçüleri birbirine çok benziyor. “Ne kadar anayasa, ne kadar demokrasi, o kadar sendika özgürlüğü” gibi. Ama bizim farkımız şu. Biz ana tüzüklerimizle kendi uygulamalarımızla ‘82 Anayasasından farkımızı ortaya koymazsak, bir sendikal cazibe yaratabilir miyiz? O zaman demezler mi, “işte anayasa işte ana tüzük. Al birini vur ötekine”. O zaman biz sendika içi demokrasiyi Türkiye’deki demokrasi ile mukayese edildiği zaman daha iyi daha farklı ve daha açık bir hale getirmenin eylemini ve yolunu yapamazsak, bugünkü rejimin demokratik olmadığı ile ilgili bir söz hakkımız olabilir mi? Bence olamaz. Onun için sivil toplum örgütü normu dediğim norm, biraz etrafındaki rejimin baskıları, antidemokratik düzenlemelerine göre bir farklılık yaratmıyorsa ve kendisini kendi iç işleyişini toplumsal işleyişe göre daha demokratik daha katılımcı bir çizgiye çekemiyorsa o zaman ötekini de yapamıyor. Yenilenme perspektifini de yapamıyor ve tartışma zeminin de oluşturamıyor. O zaman da bu bürokratik yapı dediğimiz yapı kolay kolay yerinden oynamıyor.

Sendikal dilimiz de bozuk

Mesela geçenlerde *Radikal* gazetesinde çıkan yazımda belirttiğim “*İşçiler Birarada*” projesi bir yıl sürdü, Avrupa Sendikalar Federasyonu ile Hak-İş ve DİSK’in katıldığı bir projeydi. Avrupa Birliği’nin toplum ilişkileri ile ilgili bir projeydi. Avrupa Birliği’ne aday ve Avrupa Birliği’ne üye ülkeler arasında toplumsal iletişimi güçlendiren projelerden bir tanesiydi. Bir yıldan fazla sürdü. Bizden oraya heyetler gitti, oradan buraya heyetler geldi, sendikal aktivistler düzeyinde. Ankara’daki kapanış toplantısındaız. Bakanlar orada, Konfederasyon Başkanlarımız orada, konuşmalar yapıldı. Daha sonra benim de konuşmacılar arasında yer aldığım bu projeye ilgili değerlendirme konuşmaları yapıldı. Bu konuşmalardan görüldü ki aslında birçok ortak noktamız ortaya çıktı. Her konuşmacı bunun altını çizdi. Böyle seminer ve konferanslarda simultane çeviri olduğu için dil sorunu pek yaşanmıyor ama seminer ve konferans dışı zamanlarda dil sorunu yaşanıyor. Yani mesela arkadaş Finlandiyalı ben Kayseri’den gelmişim. Konferansta ne dediğini anlıyorum ama konferans bitip çıktığımızda birbirimize merhaba diyemiyoruz. Biraz evel söylediğim sendikal networkte de en önemli sorunumuz bu.

Biz Özgıda-İş Sendikası olarak Avrupa Gıda Federasyonu ile bir mail grubu oluşturalım, bütün üye sendikaların temsilcileri ve aktivistleri bu gruba bilgiler atsınlar fotoğraf atsınlar biz de bu deneyimlerden faydalanalım, aynı za-

manda orada tartışma yaratalım diye bir proje yürütüyoruz. Fakat İngilizce bilmiyoruz. Avrupa'daki işçiler, sendikal aktivistler dil konusunda bizden daha iyiler. İki dil bilenler var. Aramızda sadece kültürel sorun yok, *sendikal dilimiz de bozuk*. Avrupa'nın deneyimleri bizden fazla ama mesela küreselleşme dendiği zaman Türkiye'deki sendikalarla Avrupa'daki sendikalar aynı şeyi anlamıyor. Avrupa'daki sendikalar "*küreselleşme, ancak nasıl?*" Diyor, biz "*küreselleşmeye hayır deyip*" nokta koyuyoruz. O zaman tartışma çıkmıyor. Birimiz slogan atıyor, birimiz tartışma istiyor. Mesela AB'ye Türkiye'nin tam üyelik meselesi: ETUC Türkiye'nin tam üyeliğini sonuna kadar destekliyorum diyor, bizim sendikalarımızın Hak-İş hariç ne dediği belli değil. Tam üyeliği destekliyorlar mı desteklemiyorlar mı bunu anlamıyoruz. Avrupa'da yine en önemli araçlardan birisi *sosyal diyalog* kurumu. Bu çok önemli, *Ekonomik Sosyal Konseye* katılmak, *Karma İstişare Komitesi*'ne yani Avrupa Birliği ile Türkiye'nin sivil *toplum ilişkilerinin* oluşturduğu bir İstişare Komitesi. İstanbul'da da yapılıyor, Avrupa'da da yapılıyor. *Bizim sendikalarımız buraya katılmıyor. Avrupa Birliğini protesto ediyorum diyor. Edeceksen içinde kalarak et, neden dışına çıkararak ediyorsun. Ekonomik Sosyal Konsey yetersiz diyor, yetersizse istifa ederek değil içinde kalarak yap. Sosyal Diyalog'dan ne anlıyoruz? Yani sadece bir dil sorunumuz yok, aynı zamanda sendikal dil anlayışı sorunumuz da var. Bu aradaki farkı kapatmak o kadar kolay gözüküyor ama yine de şunu söylemek lazım, Avrupa ve*

Türkiye sendikalar iletişim koordinasyonu için çok yoğun çabalar içindeyiz. Amaç şu; karşımızdaki sorunlar *yerelden küresele doğru artıyor, küreselden yerele doğru iniyor*. Sendikal hareketin ulusal, küresel ve bölgesel network ve örgütlenmeleri, politika ve stratejilerindeki yaklaşımları burada çalışanlar, çalışma koşulları, kaçak işçilik, taşeronlaşma, çocuk işçiliği gibi pek çok acil sorunlarla karşı karşıyayız. Bu süreçlerin getirmiş olduğu baskılara karşı bizim emek örgütleri olarak ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde karşı refleks, karşı tepki verebilmemiz konusundaki iletişimimiz çok önemli.

“Dünya İklim Konferansına” emek örgütleri katılmalı

Mesela *Greenpeace* diye bir örgüt var. Ben sonuçlarına bakıyorum. PETA var, *Doğal Yaşamı Koruma Vakfı* var. Bunların aksiyonlarına bakıldığı zaman hem sempatik hem küresel hem de önemi olan sivil örgütler. Bu örgütler yeni tarz sivil yapılanmalar. Sendikaların gündeminde iklim değişikliği olabilir mi? *“Biz çevreci miyiz efendim,”* deniliyor. Evet *“çevreyiz”* diye bakmamız lazım. Çünkü bizim üyeleri-miz de fabrika koşullarında insan ve çevre sağlığı açısından belli zorluklar içerisindeyse bu bizim de sorunumuz. Yoksa *“çevreci hareketlerin”* rolünü çalmak için değil. Bizim önerimiz şudur: *Dünya İklim Konferansına* emek örgütleri katılmalıdır. Hem Türkiye’den hem Avrupa’dan hem dünyadan, çünkü *“iklim değişikliği”* hepimizin sorunudur. *Göç,*

küresel bir sorun. Bizde de çok tartışıldı, göçmen işçiler meselesi. Kaçak işçilik de bildiğiniz gibi çok yaygın. Akşam saat beşten sonra İstanbul'da Aksaray ve Fatih bölgesine indiğiniz zaman bütün İstanbul'un kaçak işçilerinin orada işbaşı yaptığını görürsünüz. Kimisi fırında, kimisi lokantada işbaşı yapar. Bu da bizim önemli bir sorunumuz. *Küresel olarak ortaya çıkan her bir sorun emeği, siyaseti, sosyal yaşamı şu ya da bu şekilde etkiliyor.* Sendikalar sadece varlıklarını “*biz çalışanların çalışma ve sosyal koşullarına bakarız, öteki tarafa bakmayız*” diye tanımlarsa bu olmaz, olmadığını bugün canlı olarak şahit oluyoruz. *Küreselleşmenin getirdiği bütün bu komplike sorunlara karşı, sendikal hareketin de hem ulusal hem bölgesel hem de küresel duruşlu sözü ve eylemi olması lazım.*

Ev Eksenli Çalışanlar Sendikası

Son olarak bir önemli gelişme de sendikal hareket artık sadece sanayi işçilerinin sendikaları diye dar bir örgütlenme değil. Avrupa'da Kamu Çalışanları olarak vardı zaten. Orada işçi, memur ayrımı yok. Mesela başından beri benim de içinde olduğum sendikal çalışma, geçenlerde bu sendikayı kurduk, valiliğe müracaatımızı yaptık. Ev *Eksenli Çalışanlar Sendikası*, duydunuz mu? Bunun başından beri kuruluşunda yer aldım, kuruluş dilekçesini valiliğe verdik, vali yardımcısı bir saat evrakı okumuş, bu ne demek diye. Bugün emeğin yan çalışan insanların önemli bir bölümü, sadece

evdeki temizlikçilerden bahsetmiyorum, mesela otomotiv, tekstil, metal gibi birçok işlerde eve verilen işler var, montaj işleri gibi. Ön salon işyeri, arka oda yatak odası. Hem işim hem evim burası diyor. Bunlar İLO sözleşmesine göre iş hukukunun tanımadığı bir alan. Biz de bu alanda çalışanların durumunu kamuoyunda farkındalık yaratmak için İLO Sözleşmesinin iş hukuku içerisinde uygulanabilmesi için bu arkadaşlarla beraber atölye çalışmaları ile başladık, ondan sonra sendika haline geldik ve sendikamızı da kurduk. Valiliğe müracaat ettik, şimdi toplantılarına katılıyorum. Üye kabulü yapıyorlar, yalnız ev eksenli çalışanların özellikle Hindistan ve Portekiz’de çok önemli örgütlenmeleri var. Madera adasındaki İngiltere kraliyet dairesindeki dantelleri yaptıkları söylenen *dantelci kadınlar* örgütlerini kurmuşlar, Hindistan’da da öyle. Ha keza, 1989’larda “*partili sendikacılar*” olarak memur-kamu sendikalarının kurululşunda aktif görev aldık. Sendikal örgütlenmenin bizde de sosyal alanda göze batmayan kıyıda köşede kalmış haksızlıklara uğramış insanlara doğru da yeni bir sendikal açılım ve yaklaşım konusunu dikkate almak gerekiyor.

Sonuç olarak, *geleneksel sendikacılığın aşılması yerine farklı bir katılımcı demokratik sivil bir sendikal yapı koymak için geleneksel sendikal rolleri de değiştirmek gerekiyor*. Ben stratejik olarak rolümüzün işletme yönetimleri, sektör/endüstri ilişkileri, ulusal düzeydeki ekonomik sosyal ilişkiler, küresel düzeydeki organizasyonların içinde temsil ve politika yapmak olduğunu düşünüyorum. Yasa

yapıcılar içine girmek yani artık bulunduğumuz işletmelerin yönetimine girmek, bulunduğumuz ülkenin yönetimine sarmak, sektörlerdeki yapılanmaların içinde olmak gerekiyor. Küresel yapılanmaların, IMF Dünya Bankası gibi politika yapıcı, bunların asosyal yapılarını topluma, çevreye zarar verecek politikalarını engellemek, değiştirmek ve orada etkin bir rol oynamak için ben bu ve benzeri süreçlerin içinde yer aldıkça, bu adımların yeni *sendikal* yaklaşımların çok önemli adımları olacaktır diye düşünüyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

Hüseyin Çakır: Sevgili Mustafa Paçal'a teşekkür ediyorum Belki üstünde çok gelişmiş güzel düşündüğümüz sendikal hareket ve küresel dünyada üretim ve üretim süreçlerindeki değişim ve buna paralel olarak değişen işçi profili konusunda zihinlerimize soru çengelleri asılmış oldu. Benim de kafamda birçok sorular oluştu. Klasik sanayi işçisi eşittir işçi sınıfı ve toplumun öncüsü ütopyası tarihsel olarak bitiyor ve tabii ki bunun siyaseti de bitiyor. Bana çok ilginç gelen Ev *Eksenli Çalışma* meselesi örneğin...

15 dakika ara verelim. Aradan sonra bu sorulara yanıt arayalım

Soru - Cevap

Hüseyin Çakır: Sevgili arkadaşlar, toplantımızın ikinci bölümünü açıyorum. 2.5 saat süremiz var. Soru soran arkadaşlarımızdan ricamız, mikrofonu kullanmaları ve isimlerini söylemeleri.

Mustafa Paçal: Sorulara geçmeden önce aradan önce bahsettiğim bir konu vardı: “*Dünyadaki iletişim yapısındaki eğilimler nereye doğru gidiyor.*” Bu konuya değinmeyi atlamışım. Şimdi notlarımda gördüm.

Özellikle söylemek istiyorum. Sanayi mallarının üretimi ve sanayileşmeyle ilgili üretim batıdan doğuya doğru kayıyor. Avrupa ve Amerika merkezleri ekonomiler, daha çok bilgi, finansman, teknoloji noktalarında odaklanıyorlar. Sanayi devriminden sonra Avrupa’da ortaya çıkan işlerin önemli bir kısmı, Avrupa ve Amerika’nın dışına çıkmış durumda. Bu durum Avrupa’da ve Amerika’da sanayi üretimi ve sanayi mallarının azalması anlamına geliyor. Bu durumun birçok boyutu var. Öncelikle kapitalizm ve kapitalist ilişkiler bütün küreye özellikle Doğuya doğru dikey ve yatay olarak yayılıyor. *Sanayi üretiminin girdiği yerler sosyolojik*

olarak değişiyor. Doğu ve Güney “Batı”yla çok yönlü entegrasyona giriyor. Çok yönlü melezleşmeler yaşanıyor. Küresel ve yerel, “Küyerel” adında olduğu gibi iç içe geçiyor.

Sanayi üretiminin Batı'dan Doğuya kaçışına bir örnek geçenlerde bu yaşandı; Fransa Renault, Clio-4 üretiminin Türkiye'ye tamamen kaydırılmasını düşünüyor. Fakat bu son küresel kriz nedeniyle Fransa hükümeti üretimin Fransa'da tutulması için yoğun bir şekilde uğraşiyor. Sonuçta üretimin önemli bir kısmı Türkiye'ye kaydı. Yani 2010 yılında Türkiye otomotiv üretiminde dünyanın merkezi oldu. Bu bütün sanayi malları için böyle. Fakat ilginç başka bir gelişme var; *tarım ve organik tarımda Avrupa ve Amerika'da ki yatırımlar artıyor.* Amerika'da bu çok bilinmez; Amerikan ekonomisi 15 trilyonu bulan bir ekonomidir. Yaklaşık olarak yüzde 15'i tarımdan, hayvancılıktan elde edilen bir gelirdir.

Bu kısa notu aktardıktan sonra şimdi sorulara ve sizlerin katkılarına geçebiliriz.

Ali Şenalp: *Tarıma dayalı elde edilen gelir derken tarım-sanayisini mi kastediyorsunuz?*

Mustafa Paçal: Tarım ve tarıma dayalı sanayi'yi kastediyorum. Amerikan ekonomisi sanayi malları, teknoloji malları, silah sanayi gibi görür ama, ABD ekonomisinde tarım önemli bir yer tutuyor. Bu zaten sonuçlar olarak ortaya çıkıyor. Rusya, Çin, Hindistan ve Brezilya gibi dört büyük

oyuncu, yani Amerika ve Avrupa'nın dışında ortaya çıkan bu ülkeler *yeni dönemin yükselen ekonomileridir*. Bu durum da ister istemez şunu gösteriyor; sendikal hareketin daha sert, daha çatışmalı, daha mücadeleci ve daha tartışmalı eksenini bu ülkelere doğru kayıyor. Mesela Çin'de küresel rekabet olmasaydı bu kadar iş gücü arzı piyasaya sürülmeyecekti. Rekabet ortaya çıkınca, eskiden Çin üretiminin bir kâse pirinçle köyünde tuttuğu nüfus, şimdi ister istemez bu rekabet nedeniyle çok uygun iş gücü olarak piyasaya sürüldü. Son olarak ILO, Dünya Çalışma Örgütü, sendikalarımızın "yeni dönem" yükselen ülkeler olarak tanımlanan bu ülkelerde de etkin olacağı alanlardır diyor.

Düzgün iş, saygın iş

1990'lardan sonra bu kurlsız, kayıtsız çalıştırma, insan sağlığına uygun olmayan çalışma, çocuk işçiliğinin önlenmesi gibi konularla ilgili *saygın iş formatı* dediğimiz "düzgün iş" de diyorlar buna. Bu ILO'nun temel sözleşmelerinden oluştuğu bir formattır. Bu 8 temel sözleşmenin ki, "bu çocuk işçiliğinin engellenmesi, insan sağlığına uygun iş, ücret, örgütlenme hakkı" gibi İLO'nun pek çok temel sözleşmelerini kapsıyor. Bunu sendikaların da yoğun çabasıyla, bizim diplomatik çabamızla, bütün uluslararası anlaşmalara bu ILO *düzgün iş/saygın iş* formülünü monte etmek istiyoruz. Bundan önceki Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan'ın özellikle bu konuda çok yoğun çabaları oldu."Global Com-

pact” diye kamuoyunda yer alan, “*küresel anlaşma/sözleşme*” diye uluslararası şirketlerin imzaladığı bir form oluşturuldu. Bu form, esas olarak bu temel sözleşmeyi kabul eden şirketler Global Compact’ın altına imzalarını attılar. Ve bu süreç halen devam ediyor. Şimdiki Genel Sekreter’i Ban Ki-Moon da Global Compact’ın küresel bir şekilde her bir şirket imzalanmasını istiyor. Bu da küreselleşmenin yarattığı yoğun rekabetin sonunda ucuz iş gücü, çocuk işçiliği, kaçak işçilik, kuralsız çalıştırma gibi alanlarda bu sözleşmelerle uyumun sağlanarak, sendikalar arasında örgütlenme, iş ve çalışma standartlarının yükseltilmesini kapsıyor.

Ali Şenalp: *Bu sözleşmeyi ülkeler mi şirketler mi imzalıyor?*

Mustafa Paçal: Şirketler imzalıyor. Türkiye’de mesela Koç Holding, Eczacıbaşı gibi şirketler imzaladı. Global Compact’ın sözleşmesindeki kurallara uygun çalışmak, İLO ve Birleşmiş Milletler kuralı olduğu için, o sözleşme ile ekonomi ve çalışma alanını düzenlemeyi ülkeler de imzalayabiliyor. Mesela Almanya diyor ki “*benim sınırlarım içinde Global Compact sözleşmeleri dışında hiçbir üretim yapılamaz. Bunun gereğini yaparım*”. Şirketlerin sosyal sorumluluk gibi alanlarda yaptığı işler ve bunun için imzaladıkları sözleşmeler aslında onların satışlarını da pozitif olarak etkiliyor. Çevre ile dost bir üretim/ürün, sosyal haklar, saygılı bir şirket imajı, reklamlara verdiği paradan daha fazla etkiliyor.

Jale Mildanoğlu: *Çin dediniz. Uzak doğu ürünleri geliyor, işportada satılıyor. Mesela 5 liraya saat satılıyor. Pilden ucuz. Aylarca, yıllarca kullanabiliyorsunuz. Çanta satıyorlar 10 liraya, ayakkabı 5-10 lira. Bunu nasıl üretiliyorlar? Yani nasıl bu kadar ucuza buralara geliyor. Bunları üretenlerin kırbaçla çalışıyor olması gerekir diye düşünüyorum ama öyle de olmadığını biliyorum. Yani oradaki işçilik durumundan biraz bahseder misiniz?*

Mustafa Paçal: Uzak doğuyla ilgili tartışmalar çok eski ama sadece Çin ayağına bakacak olursak maliyetlerde, emek, hammadde gibi fiyatların ölçüldüğü bir maliyet anlaşılır değildir. Çin Hükümeti *Yuan* yani oranın para birimini Dolar karşısında özellikle düşük tutuyor. İhracattan sonra 7-8 trilyonluk Amerikan Doları karşılığı rezervleri var. Yuan'ın Dolar karşısındaki düşük tutulması önemli bir faktördür.

Jale Mildanoğlu: *Bizim paramız da düşük.*

Mustafa Paçal: Türk Lirası bu kadar değil. Paranın dalgalanmasına açık bir durumumuz var. Dünyada Big Mc dedikleri McDonald's üzerinden döviz ölçümlerine bakıldığında yüksek olmamız lazım ama düşüğüz. Çin daha kötü. Bunun bir avantajı var.

İkincisi; bir iş gücü arzı özellikle kırsal alanlarda çok fazla var. Çin yirmi yılda yüzde 20'ye yakın kentleşme yaşadı. Bu önemli bir rakam.

İsmi anlaşılamayan katılımcı: *Çin’de sendika var mı?*

Mustafa Paçal: Sendika var ama devlet sendikası yani Sovyet tipi, partinin kontrolünde tek bir sendika var. İkincisi müzakere, grev, sözleşme, muhalefet yok. Çin tek parti rejimi ile yönetiliyor. Bir devlet sendikası orta yerde var. Siyasal veya toplumsal muhalefete izin yok. Bütün bu faktörlere baktığınızda, Çin üretim maliyetini uygun tutulabiliyor. Bir nokta daha var önümüzdeki süreçte fark edilecek. Çin markalı ürünler, özellikle Afrika, Latin Amerika, Ortadoğu gibi ülkelerde çok rağbet görüyor. Buradaki alım gücü bu ürünler için çok uygun. Uzmanlar bir şeyin altını özellikle çiziyor: Ekonomi, satın alma seviyesi iyileştikçe orta ve uzun dönemde bu ürünlerin sağlık ve kalite nedeniyle tercih edilmeyeceği söylüyorlar. Bütün uzmanlar bu ürünlerle ilgili olarak, gerek ayakkabı, gerek kimyasal boyalar, gerek sentetik ürünler olmak üzere özellikle insan sağlığını tehdit ettiğine dair çok sayıda bulguyu ortaya kokuyorlar. Çin diyor ki *“benim nüfusum çok fazla, ben nüfusumu doyuramıyorum, ihtiyaçlarını karşılayamıyorum. Bu üretimi yapmalıyım, bana durumu, durumumu değiştir diyemezsiniz. Kendi baskım ve şartlarım için bu durumum normaldir”* diyor. Ama aslında bu hiç de normal değildir: Çin aylık 30 Dolar’a işçi çalıştırıyor. Çalışmak isteyen talep çok fazla, köyünde yokluk içinde yaşamaktansa 30 Dolara razı olarak çalışıyorlar. Daha hak talep etmek gibi düşünce noktasına gelmiş değiller. Haklarını savunacak hiçbir siyasal, sendikal muhalefet de yok. Başka bir karşı ses yok. 1989’da Tianan-

men Meydanında toplanan muhalefeti bastırdıktan sonra Çin'de bir daha muhalefet ortaya çıkabilmiş değil.

Hayır, hayır, hayır... Sendikacılığı

Hüsnü Okçuoğlu: *Mustafa Bey'i yakından tanıyorum. İşçilikten gelen ve sendikal tecrübesi hem teorik hem pratik olan bir arkadaşımız. Ben hem bir iki şey söylemek istiyorum, hem de bir iki sorum olacak. Bir kere gördüğüm bir ihtiyaç var: Sendikalar böyle gidemez. Bu benim tespitimdir sadece. Sendikalar bugünün ihtiyaçlarına yanıt verebilmek için nasıl bir yapılanmaya ve sendikal politikalar oluşturma yoluna gitmelidir sorusunu tartışmak lazım.*

Sendikalar, küreselleşen dünyada ve Türkiye'de yeni bir rol almalı. Bu rol ne olmalı konusunda geçmişten bugüne gelen paralel bir "hayır'cılık" "etiğimiz" var. Sendikalar hayır'cılıktan çok yeni görev ve sorumluluklar almalıdır. Ve bu iş için de ciddi bir kültürel değişime ihtiyaç var. Aslında kendiliğinden de bu durum oluşuyor. Çünkü üretim, teknoloji ve bilgi için giderek eğitim düzeyinin yükseltilmesi, giderek teknik yapının artırılması, beyaz-mavi yakalıdan çok eğitim düzeyi düşük insanların giderek üretime çıktıkları görülür. Ve oranların azaldığı görülür. Yüzde 80 oranında teknisyen, akademik, lisans eğitimi görmüş kadrolar söz konusu. Bugün Türkiye'de hayata, yönetimlere bu eğitim düzeyinden bir yansıma söz konusu mu? Bütün

sendika ve konfederasyonlar için soruyorum bunu. Gerçekten, dünya böyle bir teknolojik değişim, küreselleşme dediğimiz büyük bir olgunun karşısındaiken sendikalar kendi içyapılarında yönetsel olarak, bilgi olarak kadrolarına, delegasyonlarına bu durumu yansıtabilmişler mi? Böyle bir ciddi eğilim en azından var mıdır? Bu çok zor, sancılı oluyor denilebilir. Siyasi partilerde de var bu sıkıntı. Dört yıldır parlamentoya giden insanın bir gün kürsüye çıktığını görmedim. Halen de var.

Dolayısıyla böyle bir dünyanın altüst oluşunda bu algıları alabilmek ve üretimin nasıl olması gerektiği, yönetileceği konusunda sendikalar ne konulmadadır? İkincisi, mesela Türkiye’de ciddi yaşanan özelleştirmeler var. Sendikal hayatı da ciddi etkiliyor. Sendikalar bu konuda bir tek politika üretememişlerdir. Bir tek söyledikleri “özelleştirmeye hazır.” Aslında Türkiye’de hiç özelleştirme olmadı, olmayacak da. Dünya’da ki örneklere baktığımız zaman Türkiye ve Dünya’da özellikle Japonya’da, Fransa’da, Almanya’da, İngiltere’de yapılan özelleştirmelerin çoğu kendi vatandaşlarının biriken tasarrufları ile olmuştur. Ve belli oranda halka az edilir. Mesela diyorlar ki “yüzde 25’ini özelleştiriyorum, hisse senetleri borsadadır, alan alsın.” Ya da “yüzde bilmem kaç şabıslara, bilmem kaç şirketlere” gibi özelleştirme kavramı vardır. Türkiye’de bugüne kadar hiç özelleştirme olmadı, yani hiçbir tasarruf, hiçbir kuruluşun hisse senedini alarak oradan pay sahibi olmadı. Kârın dağıtımı, sermayenin dağılımı, hisse sahipliği şeklinde bir

satış olmadı. Tamamı blok satış ve bu blok satışların hepsi geri geldi. Ve bunun bir kısmına mafyalar girdi, bir kısmında bankalar battı, “kâr ederken zarar ediyor “ denildi, “satılsın da kurtulalım” denildi, Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT) ikiye katlandı, bir bankayken ikiye çıktı. O bankanın aldıkları geldi devletin sırtına yük oldu. Sendikalar bu konuda en ufak bir şey üretmedi. Sadece; hayır, hayır, hayır. Hâlbuki sendikaların sadece bu –hayır- cılıklarıyla da bir politika olmadı.

Sendikalar müdahaleci ve müdahil olmalılar

Avrupa’da özelleştirmeler yapılırken sendikalar çalışanların güvenliğini nasıl sağlayacaksınız sorusunu sordular. Yani Ahmet’e mi veriyorsun, yabancı sermayeye mi veriyorsun kimse satıyorsan sat ama bu çalışanların güvencesini sağlayacağın bir sözleşme istiyorum senden dediler. O zaman dikkat ederseniz bütün dünyadaki özelleştirmeden dolayı işçilerin bir feryat, figanı olmadı. Çünkü çalışanlar için bir yıkım olmadı. İşçiler için bir güvence alındı ve geçmiş kurumlarında çalıştıkları gibi çalıştılar ve yaşları gelince emekli oldular, tazminatlarını aldılar. Ama Türkiye’de bir gece yarısı, adam işinden-aşından oldu. Yani buna karşı durmak mümkün müdür? O bakımdan sendikaların müdahaleci olması gerekiyor. Her konuda müdahaleci ve müdahil olmalılar. İklim sorunlarına müdahale etmeliler. Kürt sorunu bugün en önemli sorun, ona müdahale edil-

meli, Sömürü varsa sömürüye müdabale, çevresel anlamda kendi görüşünü ortaya koymaları gerekiyor. Yani artık sendikacılıkta çok bilgiye ve birikime ihtiyaç duyuluyor. Ücretlerdi, grevdi, lokavtı bunlar hikâye artık. Çünkü dert büyüdükçe derdin büyüklüğü oranında bilgi büyüklüğüne ihtiyaç var. Bunun için bilgi toplamaya, mukayese etmeye ihtiyaç var. Dünyada otomotiv sektörü nereye gidiyor, çalışanların ücretleri nelerdir, dünyada üretim böyleyken, Türkiye’de de budur gibi, gibi mukayeselerle kendini kabul ettirme sorunu var. Yoksa eski kaba güç, “sokağa çıkarız” gibi yani gerekirse sokağa da çıkılır ama sokağa çıkılmadan önce nasıl ki teknolojik boyut uluslararasıdır, yapılan üretim de uluslararası ise benim alacağım ücret de uluslararası olmalıdır diyebilme hakları vardır sendikaların da. O nedenle sendikaların yeni rolü bence bu perspektif içinde olmalıdır. Bunun için de bilgiye ihtiyaç vardır ve bununla ilgili olarak da sendikacıların o tutucu yapısının partilerde olduğu gibi giderek değişmesi gerekiyor, ihtiyaç duyulan kadroların yönetimlere gelmesi gerekiyor. İşte o zaman ancak uluslararası boyutta sendikacılığın yararları Türkiye’ye yansiyabilir diye düşünüyorum.

Sendika üyeleri insan, her şey sendikaları ilgilendirir

Mustafa Paçal: Sondan başlamak istiyorum. Türkiye’nin siyasi bir ajandası var. Mesela Pazartesi Anayasa değişikliği paketi için parlamentoda görüşülecek. Bugün Başba-

kan edebiyatçılarla demokratik açılım için İstanbul'da bir buluşma düzenliyor. Avrupa Birliği'ne tam müzakerelerinin başladığı bir dönemdeyiz. Sendikalar olarak İLO sözleşmelerinin çok gerisindeyiz. Yani Türkiye'nin SHP-DYP koalisyonu döneminde, Mehmet Moğultay'ın Çalışma Bakanı olduğu zaman 1992'de imzalandı İLO sözleşmeleri. Anayasa'nın 90'nıncı maddesi çok açık olmasına rağmen, yani *-usulüne uygun imzalanmış sözleşmeler, iç hukukun üzerindedir-* düzenlemesine rağmen bu sözleşmeler, sendikal yasalara girmiş değildir. Bir toplumsal gerginlik içinde yaşıyoruz. Mesela Sayın Ahmet Türk'e Samsun'da yumruk atılar. Bununla ilgili olarak kamuoyunda geçmiş olsun mesajları iletiliyor. Yani sendikalar bu saydığım ajanda karşısında sözü olan davranışlar, eğilimi olan tutumlar içinde olmalılar. Çünkü bizim üyelerimiz işçi ama aynı zamanda yurttaş, aynı zamanda insan.

Sendikaların dış politikaları olmalı. Uluslararası ilişkiler "*kerben*" olmamalı. Tabii dış politika sendikaları içinde çok önemli. Yunanistan'da çıkan son kriz ve bizdeki küresel krizin etkileri sonucunda geçenlerde Yunanistan sendikaları ile ortak bir açıklama yaptık. *Askeri harcamalar azaltılsın* dedik. NATO üyesi ülkelerde ortalama askeri harcamalar gayri safi milli hâsılâtın yüzde 1,8'i iken bu iki ülkede yüzde 2,5 oranında. Sizin işsizinizin resmi sayıları yüzde 15'e dayanmış. Bizim tahminimize göre yüzde yirmi beş. Yani her dört çalışandan birisinin işsiz olduğunu tahmin ediyoruz. Yunanistan' da keza böyle. Ama askeri harcama-

lara bakıyoruz, bütün NATO ülkelerindeki harcamalardan yüksek. Bir başka faktör, bu harcamaların çok önemli kısmı meclis denetimine kapalı. Bununla ilgili bir açıklama yaptık. Dış politika diyebilirsiniz, savunma politikası diyebilirsiniz ne dersiniz deyin ama bunun sosyal iyileşme, istihdamı arttırma, işsizliği azaltma, kişi başına düşen milli geliri arttırma gibi pek çok sosyo- ekonomik sonuçları var. Bununla ilgili bizim sendikaların görüşleri ne? Çok açık söylemek istiyorum, *bu anayasa paketi sonuç olarak demokratik sivil bir anayasa için yeterli değil*. Bunu bu şekilde söylemenin fazlaca önemi yok ancak bu anayasa değişikliği sivil ve demokratik bir anayasa için atılmış önemli ve olumlu bir adımdır. Bu kelam bize ait olmalı. Çünkü Türkiye’de yaşıyorsanız, hele, hele artık pazar tezgâhlarında leblebi külahı haline gelmiş *darbe planları* uçuşuyorsa, her bir yerde Balyoz, Kafes, Ergenekon gibi darbe planlarının ortalığa saçıldığı bir ülkede yaşıyorsanız, böyle bir ülkede 30 maddelik bir anayasa değişikliği ki bunun içerisinde tabii ki tartışılacak, konuşulacak pek çok konu var ama maalesef görüşülmüyor. Çıkıp bir sendika lideri “*biz bu anayasa değişikliği paketini yeterli görmüyoruz ama olumlu bir adım olarak değerlendiriyoruz*” demesi çok önemli ve bununla ilgili sadece Hak-İş olarak biz bir açıklama yaptık. Siz de çıkın bir açıklama yapın, bir kelam edin.

Özelleştirmeler amaca uygun yapılmadı

Avrupa Birliği üyeliğiyle ilgili de “*Arapça konuşuyoruz.*” Avrupalılar bile anlamıyor. *Avrupa Birliği'nin sol kanadı Türkiye'nin tam üyeliğine evet diyor. Türkiye solu hayır diyor.* Böyle bir paradoks olabilir mi? Çünkü dünyalı değiliz, ancak böyle açıklayabiliyorum.

Hüsnü Bey'in söylediği çok güzel: Özelleştirmeler. Rahmetli Özal 1983'de seçildi, 1985'de de bu özelleştirmeler başladı. Hala da devam ediyor. Özelleştirmelerle ilgili Macaristan gibi bir örnek var. Macaristan, 1990'lara geldiğinde eski sosyalist yapısından, yani komünist rejimden çıktı. Komünistler yine o süreçte yenilenme aşamasını göstermiş bir parti. Şöyle bir öneride bulundular. Sendikalar da bu öneriye katıldılar. Dediler ki: “*Macaristan devletinin ne kadar malı var, envanteri nedir. Peki kaç nüfusumuz var. Bu malların hisselerini verin halka, ortak edin.*” Macaristan özelleştirmesini 3-4 ayda tamamladı. Bir zamanlar Türkiye'de devlet memurları bonoları vardı. Biri dedi ki sen hisseni bana sat, öteki ona sattı falan yine de bir yere toplandı ama hiç olmazsa herkes kendi hissesini kendi bildiği gibi yaptı. Biz bunu niye yapamadık? Çünkü “*özelleştirmeye hayır*” diyorsanız, “*ben bu sürece katılmak istemiyorum*” diyorsunuzdur. Sürece katılmazsanız siyasi otorite de süreci yürütüyorsa, “*sen katılmazsan ben de böyle yürütürüm*” der ve özelleştirme işi Türkiye'de böyle de oldu. Sendikalar, sol siyasetçiler “*özelleştiremezsin*” dediler. Hükümetler

“özelleştiririz” dedi. Sonunda bir noktaya geldik; özelleştirmeler yürüdü, oradaki çalışanlar mağdur oldu, işinden oldu, özelleştirmeler amacına uygun yapılamadı. Pek çok spekülâtörün eline geçti, kimisi arsası, kimisi binası, kimisi makinesi için bu kamu malını talan etti ve biz –hayır- diyerek süreci türbünden izledik.

Özelleştirmeye hayır demek neyi çözdü?

Peki şöyle deseydik; ‘*evet ama nasıl?*’ Sürece dâhil olacaktık. Bunun ideolojik arka planı da var. Sol için de, sendikalar için de var. *Hayır demek üzerinde düşünülmemiş bir slogan değildir. Üzerinde düşünülerek söylenmiş bir slogandır.* Yani hayır diyenler, dersine çalışmadılar dersiniz o insanlara haksızlık etmiş olursunuz. Solcu sendikacı ya da her kimse diyor ki ‘*ben yarın devletin iktidarına geleceğim, bugün devleti zayıflatacak, fakirleştirecek işlere niye evet diyeyim. Yarın ben buranın sahibi olacağım. O yüzden yarın iktidarına geleceğim devleti niye küçülteyim*’ diyor. Bir ikincisi: Tersî, ‘*ben devletin ve hükümetin üzerinden sendika olarak zaten var oldum. Ben bunları korumazsam, bunların satışının önüne kendi bünyemi koymazsam kendi varlığımı ortadan kaldırmış olacağım*’. Bu şekilde ideolojik planı var ve –hayır- üzerinde düşünölmüş bir slogandır.

Kabul edelim ki *bütün dünyadaki sosyalist modellerde ekonomiler devletçi, devlet ağırlıklı olduğu için ve çok sol yak-*

laşımlar, projeksiyonlarında pek çoğu devletçi ekonomilerin üzerinden tez sahibi olduğu için, bunu 1990'lardan sonra hiç tartışmadıkları için, hiç piyasalaştırma, özelleştirme, yeni bir ekonomi konusunu sormadıkları için kendilerine, bu sendikalaradaki bu ideolojik arka plana sahip yöneticiler, bu ideolojik dürtünün zorlamanın sonunda bu sloganı attılar. Bu özelleştirmelerde bütün hükümet yanlıları ve çevreleri bu süreçten nemalandılar. Bu özelleştirme sürecinin tamamında çalışanların önemli bir kısmı mağdur oldu. Özelleştirmeye hayır demekle ve hükümetlere rest çekerek ne çözüldü?

Tekel özelleştirmesini anlaşıarak yaptılar ya sonra...

Ve son olarak güncel olan Tekel özelleştirmesi dolayısıyla, içi mağduriyeti yeniden gündeme geldi. Bu kamuoyunu çok meşgul ettiği için bir iki şey söylemeden geçmek istemiyorum. *Tekel'in özelleştirilmesini kamuoyu bilmiyor. Medyada bilmiyor.* Tekel özelleştirmesinin 1998'e kadar giden bir mazisi var. Tekel 5 işletmeden oluşuyor; *alkol, sigara, tuz, nakliyat ve depolama.* 1998 yılında özelleştirme ile ilgili tartışmalar başlıyor ve 2001 yılında resmen özelleştirme idaresi kapsamına alınıyor. Yani yasayla alınıyor. Türkiye'de istim arkadan gelir misalinde olduğu gibi 1985'de özelleştirmeler başladıktan sonra, bunlarla ilgili derli toplu bir kanun 2004'de çıkartılıyor. İlginçtir. Üçlü kararnameleler, hükümet kararnameleri falan çıkmış. Tekel'in

ilk özelleştirilmesi bilindiği üzere Alkol'de oldu. Tekel 1970'lerde 40 bin civarında çalışanıyla büyük bir işletme. Alkol Fabrikası, Sigara Fabrikası, Depo, Satış Müdürlükleri, Nakliyatları ile heyula bir işletme. Ve bu işletme zaman içinde küçüldü ve özelleştirmeyle birlikte geldiği nokta: Bende ki resmi kayıtlara göre 11 bin çalışana tekabül ediyor.

2001'de Tekel özelleştirme kapsamına alındı. *Alkol, Sigara, Tuz, Nakliyat* hepsi sırayla özelleştirildi. Bugün eylem çağrısı yapan sendika olarak neden o gün kamuoyuna durumu lanse etmediniz, eylem, yürüyüş vs. düzenlemediniz. Ben size söyleyeyim; o zaman anlaşarak yaptılar, *“sesimizi çıkarmayalım, bu işler böyle olur; hükümetle anlaşalım”* dediler. Şimdi bu, Ergenekon davaları, Balyoz, Kafes planları gibi hükümet, devlet, kamuoyu arasındaki gerginlikler, tartışmalar iyice ortaya çıktı. Ne olduysa birden bir Ankara yürüyüşü çıktı. 2004 yılında bu hükümet, özelleştirme nedeniyle işini kaybetmiş olanların hepsine bu 4C denilen yani 657 sayılı devlet kanunu düzenleme yasasıyla iş verdi. Türk-İş'e bağlı sendikalar toplandılar bir plakette Başbakan'a gittiler, *“Allah razı olsun”* diye. Plaket Başbakan'ın odasında duruyor. Başbakan ara sıra konuşuyor ya, *‘biz bunlarla konuşmuştuk, beni kandırdılar’* dediği şey bu. *‘Sayın Başbakanım sen bu insanlara ekmek verdin, özelleştirme mağduru olanları buraya aldın, size bir plaket veriyoruz’* dediler.

Şimdi şuraya geleceğim: 2009 yılında ne oldu, Tütün tarafı da özelleştirildi. British Tabacco satıldı. British Tabacco

Tekeli aldı. İzmir Tire'de bir fabrikası vardı kapattı, çünkü Samsun fabrikası var ve onu çalıştırıyor, üretim yetiyor. Tekel'in 8 fabrikasının yaptığı üretimi British Tabacco bir fabrikayla yapıyor. Samsun'un yeri de iyi, tütün bölgesi, hem de uygun. İzmir'de ki fabrikayı buraya getirdiler. Burası da özelleştikten sonra şöyle oldu: İçki, Sigara, özelleştirmelerinden C4 kapsamına alınanların tümü Yaprak Tütün işletmelerine geldi. Yaprak Tütün de devletin tütün politikası değişmeden önce, yani devletin doğrudan tütün aldığı dönemde bu depolar kurmuş. Aşağı yukarı 48 tane Yaprak Tütün deposu var. Bunlar ağırlıklı olarak Ege'de bulunuyor. Doğuda, Karadeniz'de de var. Deponun görevi, üretici tütününü depoya getirir, depoda ekspertizleri yapılır, buraya depolanır. Yapılan iş bu. *“Yaprak Tütün depolarında Tekel'in kaç tane işçiye ihtiyacı var”* diye soruyoruz: 2.500 yeterlidir diyorlar. *“Şu an kaç işçi var”* diye soruyoruz: 11.000 işçi var diyorlar. Peki, burada nasıl geçiyor günlük hayat: İşçi geliyor depoya, kimisi tavla oynuyor, kimisi dama oynuyor, kimisi çarşıda işi varsa gidiyor, kimisi izinli, kimisi raporlu. 2.000 lira ortalama ücret söz konusu. Yani 11.000 çarpı 2.000 lira. Ödenen para budur. Ben de diyorum ki *“bu özelleştirmeler devam ederken bu insanların istihdamı nasıl olacak, bu insanlar sigara fabrikası işçisi, bunu kamuda ya da özel bir sektörde istihdam edebilmek için nasıl bir mesleki eğitim verelim, nasıl bir iş tecrübesi kazandıralım, bunların nerelerde istihdam edilmesi doğrudur diye sendikalar bu konulara kafalarını yormazsa,*

özelleştirmenin yarattığı sorunları azaltan ya da iyileştiren projeler de programlarda sendikalar yoksa, Ankara'ya yürümek biraz işin yapılmayanlarının sonuçları oluyor.”

Hepimiz Tekel işçisini destekledik, mağdur edilmesin dedik ve sonuçta hiçbir şey olmadı. Çadırların kurulmasını gerektiren nedenleri Danıştay'ın hiçbir kararı ortadan kaldırmadı. Sendika, kurduğu çadırları işçiye Danıştay karar verdi diye kaldırttı. Bildiğiniz üzere ayın 1'inde tekrar Ankara gidildi. Sonra da 26 Mayıs'da Danıştay'ın kararı şu oldu: Esastan bozmuyor, *'ey hükümet bu 4C'yle ilgili yasa değişikliğine göre sen bu insanlara yeni işleri için 1 aylık süre vermişsin, bu 1 aylık süre yetmez, millet gitsin, görsün, ev tutsun, taşısın gibi derken, bu 30 günlük süre yetmez'*. Onun dışında ücret, istihdam gibi hiçbir konuyla ilgili düzenlemeye ilişkin Danıştay kararı durdurmuş değil. Şimdi de biz yine destekliyoruz, bu insanların sorunları yine çözülsün istiyoruz ama özelleştirmenin ekonomik, kültürel, sosyal, bölgesel ve genel ekonomiye katkılarıyla ilgili bu komplike sorunun içinde sizin sloganınız *-bayır-* sa hayatın size vereceği cevap *- ne balın varsa gör-* olur. O yüzden yeni sendikal stratejinde slogancı bir sendikal duruştan ziyade, gerçekten sürdürülebilir, önerilen politikalarla birlikte, girişimci, diyalogcu iş birliğine açık bir sendikal tutumun ben önemini belirtmek istiyorum.

Sendika tabanı yönetime yansımıyor

Hüsnü Abi 'nin diğer sorusuna gelmek istiyorum: sendika içi bürokrasinin içerisinde yukarılara doğru nasıl çıkılır? Bizim tabanımızın sendika yönetimlerine yansması oluyor mu? Evet oluyor. Nasıl oluyor? Kontrollü oluyor. Hani bazı ilaçların üzerinde yazar kontrollü salınım der. Yani ilaç birden vücutta etkili olmaz, belli bir süreyle vücut kontrollü salar. O yüzden sendikalar bürokrasinin, yapıların içinde demokratik mekanizma çok fazla çalışmadığı için, tabanla sendika arasındaki bu engeller tabandaki enerjiyi, istekleri sendika içerisine yansıtması o kadar kolay olmuyor? Ama hiç olmuyor mu? Evet oluyor. Mesela benim içinde bulunduğum sendikada çok önemli değişiklikler oldu. Çok genç, orta, lise düzeyinde eğitim almış arkadaşlarımız öne çıktılar. Şube Başkanlıklarına geldiler. O da yönetim içindeki ayrışmalardan, büyük sirkülasyondan sonra oraya çıktı. Oysa burada soruyu karşılayacak cevap aslında şu: “*Sendikal yapılar daba saydam, daba hesap verebilir, daba katılımcı, çoğulcu*” halde mi? Diyelim ki kadın ve genç işçiler. Benim özellikle üzerinde durmak istediğim konu, sendika yönetimlerinde kadın yok, kadının adı da, soyadı da, kendi de yok.

Ben 1977 Nisanında Gebze’de deterjan fabrikasında işçiliğe başladığımda 22-23 yaşındaydım. Askerden yeni gelmiştim ve 23 yaşında aday oldum, temsilciliğe seçildim. Her fabrikanın pos bıyıklı, *Hulusi Kentmen* vari ağır abileri vardır.

Biz sandıktan çıkınca bize *'bu iş çoluğun çocuğun eline kaldı'* dediler. Fabrikalarda böyle bir gelenek vardır.

Sendikalar tüzükleri ve yapılarını tabana doğru açılmalı

İnanıyorum ki sendikalar şunu görüyor, yukarıdan ve dıştan gelen baskılarla içe doğru dönmek sendikaları daha da bitiriyor. Çünkü *dışarı doğru açılmayınca, dışarı doğru büyüyemeyince içerdeki iktidar savaşları bıktırıyor* sendikaları. Çünkü içeriye doğru daraldıkça ve küçüldükçe içerde bu sefer, hani *"katırlar depresirken aşağıdaki karıncalar da hareketlenmeye başlıyor"* ve bunu da *"katır"* görüyor, *'bu da giderse benim katırlığım da işe yaramayacak'* gibi bir nokta ortaya çıkıyor.

Onun için bu sendika tüzükleri ve yapılarını tabana doğru açmak lazım. Mesela fabrikanın çalışanının 1/3'ü kadın ve burada yüzde 33'lük bir kota uygulayalım. Yani temsilen ikisi erkek olabilir ama bir tanesi mutlaka kadın olmalı. O zaman bir kadın kategorisi oluşturuyoruz ve kadın adaylar bu kategoride yarışıyor, diğer adaylara bakmaksızın. Dört aday kadın yarışıyor ve en çok oyu alan kadın aday temsilci oluyor. Diğer tarafta 6 erkek aday var, en çok oyu alan 2 erkek aday temsilci oluyor gibi. Delege seçimleri de aynı şekilde. Gıda ve tekstilde kadın çalışanlar daha yoğun. Metalde de, montaj kısımlarında kadınlar daha etkin fakat sendika içerisinde bu katılımcı araçlar ile ilgili çalışmalar

ne düzeyde dersenez, çok zayıf. Çünkü “sendikalarda halen siyasetin, bölgeciliğin, mezhepçiliğin, hemşericilik hala geçerliliğini koruyor. Mesela kongrelerde bizim hemşerimiz, bizim mezhepten, bizim tarikattan gibi ilişkiler halen güçlü.

Hasan Kayım: *Bundan sonra artık istihdamın arttırılması gibi bir şeyin olmadığı kesin. Demin sizin açıkladığınız ya da açıklayamadığınız bilimsel teknolojik üretim gibi nedenler insan emeğine olan ihtiyacı küçülüyor. Sendikaların bu normal gelişme karşısında bir başka akıl, bir başka örgütlenme, bir başka çözüm süreci var mı? Çalışmayı yapıyorlar mı? Yapıyorlarsa ipuçları nedir, ne düşünüyorlar?*

Hüseyin Çakır: *İşsizlik temel sorun ve büyüyor. Yüzde 15’ler 20’lere tırmanıyor. Buna paralel olarak nüfus da artıyor. Artı bilimsel teknoloji ile birlikte eğitim seviyesi yükseliyor. Eğitimli bir işsizlik ordusu oluşuyor. İşsizliği ortadan kaldırmak için tam istihdam mümkün mü? Sendikaların bu konuda geliştirdiği politikalar, ya da kendi aralarında tartışma var mı? Kısacası istihdama nasıl yaklaşıyorlar.*

Bir ara işsizliği önlemek ve düşürmek için şöyle tartışma tartışıldı: Az saat çalışma, vardiyalı sistem ve yarı ücret. Herkes buna razı olsun öneri/tezi ileri sürülmüştü. . Bu öneri hemen bugünün sorunu değil, geleceğin sorunu. Dün 2.000 çalışmanı olan Ünilever de bugün 250 kişi üretim yapıyorsa yirmi yıl sonra 50 kişiyle yapacak. Ama nüfus da 70 milyondan 130 milyona çıkacak. Sendikalar İstihdam konusunda ne düşünüyor?

İstihdam politikalarımız yok

Mustafa Paçal: Öncelikle istihdamın bir haritasına bakalım. 72 milyon nüfus içinde, aktif iş gücü olarak toplam 23 milyonun üzerinde bir çalışan gözükyor. Bunun 10 milyon civarı sosyal güvenlik kurumu kapsamında, 4,5 milyonun üzerinde olan “işçi” kabul ettiğimiz kesim, 2 milyon 500 civarında devlette çalışan var ve geri kalan da Bağ-Kur’lu esnaf falan. Türkiye’de 1990’lardan sonra demografik yapı, istihdamda ciddi bir erozyona uğradı. Tarım ve köylü nüfusundan, kentli nüfusa geçişe baktığımız zaman, tarım nüfusu şu an yüzde 30’un altına düşüyor. Kentli nüfus yüzde 60’ın üzerine çıkıyor. Bu bize şunu gösteriyor; demek ki, mal ve hizmet üretimi ve kentleşme bunu tetikliyor. Bunun dış faktörler açısından, Gümrük Birliğine Türkiye’nin geçmesi ve ihracat potansiyelinin artması, KOBİ’lerin, “Anadolu Aslanları” olarak tanımlanan kentlerin ve ekonomilerinin gelişmesi artan tüketimi karşılamaya çalışıyor. Bu gelişmelerin istihdam için karşılığı şudur; Türkiye’de her yıl ekonomi 750 bin kişiye iş bulmak zorundadır.

Bunun için de aşağı yukarı yüzde 6 ile 7 oranında düzenli büyüme lazım. 2008’in 2. inci çeyreğine kadar, yani yaklaşık 24 çeyrekte Türkiye ekonomisi yüzde 6’larda, averaj olarak büyüdü. Fakat 2008’in son çeyreğinde başlayan krizle birlikte istihdam da, işsizlikte önemli daralmalar ortaya çıktı. Bu nedenle Türkiye nüfus artışında da Sayın *Başbakan’ın* “3 çocuk yapım” demesinden de anlaşılıyor ki aslında bu

%2'lerden aşağılara inmeyecek, yukarılara çıkacak. Kriz nedeniyle, mesela 2005 yılına kadar gelen toplam 50 milyar dolarlık sabit yatırımlı dış sermaye girişi, yani yabancı yatırım girişi ile son beş yıla baktığımızda; 2003-2008 arasında sabit yatırımlı dış sermaye girişi cumhuriyet tarihi boyunca alınan sabit yatırımlı sermaye girişi beş yılda girdi. Ama 2008'de bıçak gibi kesildi. Tersine, ihracatın yoğun olduğu otomotiv, tekstil gibi bütün sektörlerde üretim hızla düştü. Mesela Bursa bölgesinde krizin ilk çeyreğiyle, 2008'in son çeyreğinde, toplam 25 bin nitelikli iş gücü, işsiz kaldı. Bu Bursa bölgesindeki otomotiv sanayisini söylüyorum yalnız.

Üzücü bir noktanın altını çizmek istiyorum: *Türkiye istihdamla ilgili, Çalışma Bakanlığı 1946'da kuruldu ve 2010 yılında istihdam stratejileri toplantısı yaptı. Yani 1946'da Çalışma Bakanlığı kuruldu, 1999'da Avrupa Birliği'ne aday adayı olduk, 2004'de müzakerelere başlandı ve 2010 yılında istihdamla ilgili sosyal tarafları toplantıya çağırıldı.* Çünkü Avrupa Birliği'nin ilerleme raporlarının tamamında istihdam stratejileriniz nedir diye sorduklarında, Türkiye 'o ne ki' diyor. Çünkü Türkiye'deki toplam istihdamı arttıracak tüm faaliyetler bir stratejiye bağlı politikalar olarak uygulanmadığı için, gelişmiş güzel uygulamalar olduğundan, istihdamın nitelikli ve ihtiyaca uygun gelişmesinde de bir isabet sağlanamıyor. Çünkü stratejiniz yoksa, onun araç ve politikalarını uyguluyorum demenin de bir alemi olmaz. Dönersiniz Odalar ve Borsalar Birliğine, *"1 milyon 300 bin üyeniz var, adam başına birer tane işçi alsanız yüzde 3*

istihdamı sağlarsınız” diye palyatif öneriler getirirsiniz. Bu da tarihe siyasetçinin atraksiyonu diye geçer.

Verimlilik yukarı çıkarken ücretler aşağı iniyor

Avrupa Birliği ile ilgili rakamsal gelişmelere baktığımızda 2000 yılında Beyaz kitap adlı kitap yayınlandı, Avrupa Birliği 2010 yılına geldiğinde, 10 yıl içinde Avrupa Birliği düzeyinde işsizliği sıfırlayacaktı. AB'nin ilk 15, sonra 27 üye, ortalama 11'lerde işsizlik kronikleşmiş vaziyette. Yani o hedeflere ulaşamadı. Bizim için söyleyecek olursak, geçenlerde dört ana başlıkla *Yunanistan Sendikalarıyla Hak-İş konfederasyonunun bir açıklaması oldu. Askeri harcamaların en azından NATO üyesi ülkelerde olduğu gibi gayri safi milli hâsulanın yüzde 8'ine çekilmesi.* Buradan artan kaynakların, istihdam amaçlı yatırımlara yönlendirilmesini söyledik. Türkiye'deki yasaların düzenlediği yasal çalışmalara uyulmasını söyledik. Burada aramızda küçük işletme sahipleri, sağda solda çalışan arkadaşlarımız da vardır. Türkiye'de haftalık çalışma 45 saattir. Kanunla bu düzenlenmiştir. Toplam yıllık fazla çalışma 270 saati aşamaz. Bu da kanunla düzenlenmiştir. Gerçek durum nedir peki; Türkiye'de haftalık fiili çalışma 52 saattir, 270 saatlik yıllık fazla çalışma saatinin ise Türkiye'de kaç saat olduğunu Allah bilir. Çalışma Bakanlığı Müfettişleri bu yasaların uygulanması için görevlendirilmiştir. “*Devlet bu denetimi yapacak.*” Devletin hangi denetimine rüşvet girmemiş, han-

gi denetimi sulanmamış. *“Hangi denetimi doğru yapıyor dersenez, bu da doğru yapılmıyor.”* Yasal çalışmalara uyulursa bizim iddiamız yüzde 25’lik istihdam, işsizliğe yüzde en az 7-8 katkı yapar.

Üçüncü bir konu, kamuda 554 bin personel açığı var. Bu Devlet Personel Daire Başkanlığının rakamlarına göre devletin kadroları 554 bin eksikle çalışıyor. Biz 554 bin istihdam yapın diyoruz. Başbakan, Odalar ve Borsalar Birliğine 1 milyon 500 bin işçi alın diyor ya, önce *“sen 554 bini al, sonra da dön oraya ben aldım, sen de al de.”* Bunu da çok önemli görüyoruz.

Bir önemli konu daha bizim açımızdan, fazla mesailerin azaltılması. Her işletme şu hesabı yapar bizim şu kadar daha ton üretime ihtiyacımız var. Mühendisler hesaplıyorlar, *“bu üretim şu kadar hammadde, şu kadar zaman, şu kadar insanla yapılır. İnsan alırsak kaçta geliyor, 100 lira diyor. Almayıp mevcudu çalıştırsam kaçta geliyor 60 lira. O zaman almayıalım”* diyor. Buradan şu ortaya çıkıyor. Türkiye’de ki bütün göstergeler şunu gösteriyor; *verimlilik yukarı çıkarken ücretler aşağı iniyor.* Yani daha az adamla daha kuralsız daha yasal çalışma süreleri aşılarak daha verimli üretimi katkı sağlanıyor. Oysa verimliliğin ve büyümenin olduğu ülkelerde istihdam da ücretler de onunla paralel olarak aşağı yukarı hareket eder.

İstihdama hazırlık katkı projesi, Mesleki Yeterlilik Kurumu Konfederasyonları

Sendikalara geliyorum: Avrupa Birliği ile Hak-İş olarak 11 ayrı proje yürüttük ve halen bu projelerin bazıları yürüyor. Avrupa Birliği'nin işe yarar projeleri var ama üzülerek söylüyorum *Avrupa Birliği'ne aday olan bir ülke olarak, Avrupa Birliği fonlarından 70 milyonluk Türkiye olarak, 9 milyonluk Yunanistan kadar yararlanamıyoruz*. Ki bu projelerin çoğu Türkiye için de açık. Yeter ki doğru uygulanabilir proje hazırlansın.

Sendika olarak istihdama hazırlık katkı projesi yaptık. Geçen gün bir tanesini bitirdik. Üç tane fabrika var ve bunların işçiye ihtiyacı var. Sendika olarak projeye Milli Eğitim Bakanlığı'nı, işçiye ihtiyaç duyan şirketleri ve kendimizi ortak ettik. Bu projede 250 insanı istihdam ettik. Bu fabrikalar, süt, kek üreten fabrikalar. Bu işçileri istihdam etmeden önce meslek liselerinde fabrikalarda yapacakları işlere göre eğittik. Yani ben kek üretme işçisiyim fabrikaya iş başı yapmadan önce bu eğitimi bana sendika sağladı. Bu eğitimlerde sendikal oryantasyon eğitimleri de verdik. Yani sendika nedir, sözleşme nedir, kanun nedir, haklarınız nedir. Şöyle bir şey çıktı: işveren iş başı yaptıırıp eğitip, eğittikten sonra alacağı verimi, işçiye iş başı yaptırdığı gün aldı. Yani o aradaki süreyi kazandı. İş başı yapar yapmaz sendikayı tanıdığı için sendikaya üye olan bir işçi oldu. Ve toplam olarak da istihdama katkı sağlandı.

Nazım Öztürk: *Avrupa Birliği fonlarından finanse edilmiyor mu?*

Mustafa Paçal: Bir tanesi Avrupa Birliği'nin fonlarından. Ama bir de işverene diyoruz ki, “*bu işçileri nerede eğiteceksin; iş başında, sen bununla zaman kaybedersin, verimlilik rakamlarını düşürürsün biz sana Milli Eğitim Bakanlığı'yla bir proje sunalım, sen bu projeye katıl*” diyoruz. Bir ikinci önemli konu: Türkiye’de ilk defa *Mesleki Yeterlilik Kurumu Konfederasyonları*’ndan bir tanesi de biziz. Türkiye Cumhuriyeti Devleti topraklarında kaç bin tane iş, meslek varsa bunları masaya döküyoruz. Ben de bu kurumun Gıda Konfederasyonu’ndayım. Tanımlarını yapıyoruz, seviyelerini yapıyoruz. Biz gıda, eğlence, otel iş kolunu yapıyoruz. Buradaki amaç şu; Avrupa Birliği’ne tam üyelikle yarın serbest dolaşım açıldığı zaman buradaki sertifikalı meslek sahipleriyle, diğer taraftaki meslek sahipleri arasında tam uyum olsun istiyoruz. Yani *buradan biri Avrupa’ya gittiğinde ben garsonum dediğinde Avrupa senin ehliyetin nerde diyor. O ehliyeti, o belgeyi vermeye yetkili kurum biz oluyoruz.* Ancak bu iki tarif arasında da Avrupa Birliği tanımlarıyla uyumlu olmasını sağlıyoruz. Paralellik sağlıyoruz. Yarın işçi dolaşımı çerçevesinde mesleki yeterliliklerini belirliyoruz. Bu tür projelerde çalışıyor ve yer alıyoruz. Bir başka konu, Çalışma Bakanlığı’nın istihdam projelerinde bizim kendi work shop’umuz var. Bu atölye, Çalışma Bakanlığı uzmanlarıyla birlikte bu stratejilere yeni başladık.

Bir taraftan mesleki eğiti, iş becerileri süreçlerine katılıyoruz, bir yandan istihdamın yapısının niteliğini değiştirecek politikaların geliştirilmesine katkıda bulunuyoruz. Öte yandan da mesleki eğitim, iş becerileri konusunda işletmelerle ortak projeler üretiyoruz. *Bunlar yeni şeyler. Sendikaların çoğunda yapılan, herkesin bildiği şeyler olarak anlaşılmasın.* Bu bizim, Hak-İş'in kendi kendimize ürettiğimiz geliştirdiğimiz işler olarak bilinmesinde fayda var.

Esnek çalışma

Son bir konu: *“Küreselleşme ve küresel rekabet, teknolojiyen kaynaklı işçi profilini değiştirdi”* demiştik. Bir de iş zamanlarını ve çalışma sistemlerini de değiştirdi. Buna *esnek çalışma* diyorlar ama bunu *yeren, küçümseyen* yani *esnek çalışma demek patronların dümen suyunda işleyen bir çalışma olarak kestirilip atılacak bir şey olarak konuşuyoruz.* İşletmeler iş gücü sayısında, zamanda, teknolojiye, hammaddede, satış süreçlerinin tamamında esnek çalışan, 1970'deki işletmelere hiç benzemiyor. O işletmeler şöyle çalışıyordu; *“malı yağ depoya, koy sandalyeni otu, sonra sat.”* Bugün bütün işletmeler *sıfır stok* çalışıyor. *Yani piyasa taleplerine uygun ve anında üretim.* Çünkü stok maliyet demek, maliyetleri üretilmiş malda tutmayla, parayı bankada tutmanın hesabını yaparak hareket ediyorlar. Rekabet de çok sert olduğu için ister istemez *üretim zamanlarında esneklik, çeşitli vardiya biçimleri, teknolojiye esneklik, iş*

gücü sayılarında ihtiyacına göre esneklik, satış zincirleri ve zamanların da esneklik gibi çok farklı alanlarda esnek çalışmalar önümüze geliyor.

2003 yılında iş kanunları değişti. Dokuz ayrı iş sözleşmesi tipi var. Ben işçiliğe başladığımda iki tip sözleşme vardı; kadrolu işçi, geçici işçi. Şimdi belirli süreli işçi var, *zamana göre çalışan işçi var, isteğe göre çalışan işçi var...* yani işletmenin ihtiyaçları ile iş gücü alanına uygun sözleşme tipleri ortaya çıktı. Burada bir şeyin altını çizmek istiyorum: Avrupa Ekonomik Sosyal Konseyi ile ilgili çalışmalarda şu nokta önemli: Güvenceli esneklik. Bizde sadece güvencesini kaldırmışlar, *“burası Türkiye, bunu kaldıralım bize sadece esneklik tarafını”* verin demişler. Oysa ki bu flexy cruty dedikleri bir kavram, güvenceli esneklik. Yani securitty'nin curitti'si, ... almışlar. Biz şimdi iş kanunlarımızda, sözleşmelerimizde, esnekliğe hayır demiyoruz. Evet, *“esnek çalışırsam, sendikal haklarıma, çalışma haklarıma, sosyal güvenlik haklarıma, iş güvenceme zarar gelir mi?”* Gelmez ise, sen de üretimini bu esnek çalışmaya göre yapmak istiyorsan gel birlikte anlaşalım. Bunun dengesini sözleşmelerde kurmaya çalışıyoruz.

Hayrettin Erken: *Türkiye’de sendikaların kağıt üzerinde gösterdiği değil de aidat ödeyen, Çalışma Bakanlığı tarafından onaylanan, konfederasyonların üye sayısını öğrenmek istiyorum. Sendikaların üyelerini şişirdiği söylenir. Bakanlığın sayılarını merak ediyorum. Emekli bir işçiydim. 3*

ay önce 5 yıldır çalıştığım işten ayrıldım. Orada sendikal konuları anlattığımda, “aman abi bu konulara girmeyelim” diyorlar. Tek yaptıkları şey cep telefonları üzerine ab-kam kesmek. Acı ama gerçek bu. Konumuz değil ama sendikaların üye sayısını öğrenmek istiyorum. Şu anki mevcut durum nedir?

Orta ve küçük işletmelerde sendikalar yok

Mustafa Paçal: Çok nazik ve üzerinde spekülasyonların yapılabilir bir konu. Ama ben doğru rakamları vereceğim. Gerçekten, bizim sendikalar, iş kanunu çerçevesinde, potansiyel olarak örgütlenme alanımız 4,5 milyonun yüzde 14-15'i civarında. Örgütlenme olarak ağırlık noktalarımız kamuda ve yabancı çok uluslu şirketlerde var. Bu şirketlerin İnsan Kaynakları sendikalara yabancı değiller, sendikaları kabul ederler. Bir de biz onları Avrupa yönünden de sıkıştırabiliyoruz. Bir de yerli holdingler dediğimiz, Koç, Sabancı, Eczacıbaşı, Anadolu Holding gibi şirketlerde ağırlıklı olarak sendikalar var. Orta ve küçük işletmelerde sendikalar yok diyebiliriz.

Şu an 2010 yılında, sendikal hak ve özgürlükleri düzenleyen kanun, daha yeni mecliste, komisyonlara henüz tasarı gelmedi. Ankara’da bu kanun düzenlemesi ile ilgili kıyamet kopuyor. Bundan çok önce, Neşe Düzel’le bir söyleşimde, “kıyamet kopartacak bir kanun” diye bahsetmişim. Kıya-

meti kopartacak olun şü; sözleşme yapmak için, örgütlenmek için, yasadan gelen barajlar, engeller var. Bir sendikanın bir iş kolunda yetkili sendika olabilmesi için, Bakanlığın tespit ettiği o iş kolundaki işçilerin, yüzde 10'unu üye yapman lazım. Mesela, bizim Gıda İş kolunda Bakanlık kayıtlarına göre 400 bin üyemiz görünüyor. Bunun yüzde 10'u 40 bin yapar. 40 bin kaydınız yoksa size sözleşme yetkisi vermez Bakanlık. Bu birinci engel, ikinci engel, diyelim burası 100 kişilik gıda ya da metal fabrikası burada örgütlenmek istiyoruz, 10, 20 kişiyi örgütlediğiniz zaman toplu sözleşme hakkı elde edemiyorsunuz. 50 + 1'ini örgütlemelisiniz ki Bakanlık size yetki versin. Kaldı ki bu yetki işlemleri içerisinde kullanılan süreler, işverenlerin sendikaları kırması için önemli fırsat ve zeminler yaratıyor. Yani bunlardan dolayı sendikalar örgütlenemiyor değil, örgütlenememenin potansiyellerini elde edemediği gibi, örgütlenmenin karşısına çıkan tehlike ve engelleri de geçemiyor. Sürekli olarak söylendiği gibi “*sendikalardan kaynaklanıyor, yapmıyorlar, etmiyorlar*” meselesi değil. Sendikal hak ve özgürlüklerin sınırlılığının getirdiği engelleri de görmek lazım.

Bir ikincisi, işverenler sendikalar geldiği zaman “*maliyet*” diyor. Orada da bizim söyleyecek bir sözümüzün olması lazım. Biz verimlilik, üretimin kalitesinin artışı, iş huzuru daha daha başka konularda da yardımcı olabileceğimizi göstermeliyiz. *Sadece ücret sendikacılığına* kendisini mahkûm etmiş, oradan çıkamamış, ya da sadece ideolojik

arka planı olan sendikal yaklaşımlardan ziyade, *“benim de çalışanlara ve işverene ne gibi bir katma olur diyen de bir sendika olmak lazım. Bunun için de işbirliği ve diyalog önemli. Yoksa işçi olarak “ben sendikaya geldim, hadi kaç para veriyorsun... Kaç para alacağız,” bunun mücadelesi önemsiz değil, ama yetmiyor.”* Sadece buna mahkûm bir sendikacılık yetmiyor.

Sendikaya üye olmak için noter gitmek

Bir başka engel, bugün siyasi partilere, vakıflara, derneklere herkes üye olabiliyor. Sendikaya geldiği zaman, *git notere*, noterden üyelik şartı gibi bir engel var. Parti, vakıf, dernekte var mı noter tasdikli üyelik, yok. Ama sendikalara geldiği zaman, *“noterden olmadan üyelik olmaz.”* Noter dediğin de az para değil. Asgari ücret 577 lira, notere 110 lira vereceksin sendikaya üye olmak için. Bunları görerek sendikaların neden kitlesel örgütlenme yapamadığını görmek lazım.

Küreselleşme, ekonomi vs. ile üretim tarzı değişti, bunun etkileri ile bizim tabanımız daraldı ama sonuç olarak Türkiye'nin koşullarında konuşacak olsak, yasaların ve bizdeki işverenlik, kapitalistlik kültürü değil, haydutluk kültürü var bizde. Adam haydut, dağda eşkiya ama kapısında işveren yazıyor.

İşçi sınıfı, sol yenilenmeli, değişmeli vs. Her sınıf birbirini etkiler. Bizdeki işverenlerde Batılı, burjuva, kapitalist, geleneklerden gelseydi, *biz de işçi sınıfı ve sendika olabilirdik. Onlar da bizi etkileyebilirdi. Bizde tersi, biz onları etkiledik. Ne onlar burjuvaya benzedi, ne de biz proletaryaya.* Arabesk bir şey çıktı ortaya. Onun için bizdeki Batılı tarzda proletarya, burjuvazi tanımları, sendikal hareket tarihleri, bizimle pek örtüşmüyor. Bizimle konuşurken biraz “*Türkçe konuşmak*” lazım. Önce konuşup bunları “*Türkçe anlamın*” demek lazım. Aynı şeyleri konuşmuyoruz sonuçta.

Sendikal bürokrasi, sendika mülküm diye bakıyor

Bir önemli nokta da; bugün sendikaların üzerinde sendikal bürokrasinin mülkiyet anlayışı var. Burası mülküm diyor. Nasıl devlet benim mülküm diyen bürokratik vesayet varsa, burada da var. Bu nedenle bu kurumları sivil toplum örgütü formuna çevirmek lazım. Burası üyelerimizin, onların katılımcı inisiyatiflerinin, ona ait olduğunu göstermek lazım. Bunun adı sendikal kurumsallaşma. Bugün Türkiye’nin yaşadığı en önemli sorun. Devleti, partisi, vakfı vs kurumsallaşmamış, sendikası hiç kurumsallaşmamış. Bir tane “Başkan” var, o ne derse odur. Onun dediği Allah’ın dediği gibi. Sendika başkanları ölünceye kadar başkanlık koltuğunda oturmuşlardır. Bu ülkede evrensel ölçülerde ne kurumsallaşmış ki, sendikalar da kurumsallaşmış olsun. Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran temel anlaşma Lozan Anlaş-

ması öyle değil mi? Ne hale getirmiş bu devlet bu Lozan Anlaşmasını? Delik deşik etmiş. Ne farklı din ve mezhepler, ne azınlık hakları. Bırak sendikal kanunların delik deşik edilmesini, kendisini evrensel, yani Dünya devleti sayan anlaşmayı yok saymışlar. Asimilasyon, göçler, baskılar... Kendisini var eden temel yasaları hiçe saymış. Bu zihniyet boylu boyuna dururken, Avrupai tarzda, mükemmel sendika ve sendikacılık beklemek abes olur.

Sayılara gelince, konfederal olarak söylüyorum, bu Bakanlık sayılarıdır: Türk İş'in 450 bin üzerinde üyesi var. İkinci büyük konfederasyon Hak- İş, üçüncü konfederasyon DİSK'tir O da 400'ün biraz üzerindedir. Bu sayılara baktığın zaman 2 milyon gibi sendikalı görünüyor. Ama sizin söylediğiniz, sözleşmeden yararlanan, aidat ödeyen diye sorduğun zaman 600-700 bin civarında.

Nazım Öztürk: *DiSK'in verileri nedir? Yani toplu sözleşmeden aranan üye sayısı nedir?*

Mustafa Paçal : DİSK'in, Metal İş, Genel İş, Lastik İş, Tekstil İş olmak üzere dört büyük sendikası var. Bu iş kollarında 400 bin sendikalı varsa. DİSK'in 100 bine yakındır. Bizim de 150 bin gibidir. Geri kalanı ise Türk İş'indir.

İsmail Atmaca: *Sizin konfederasyon iktidara yakın bir konfederasyon. Bu Avrupa Birliği projelerinden faydalanmanız, hükümete yakın olmanızdan mı kaynaklıdır? Ya da bu olanaklar diğer sendikalara da verilebiliyor mu?*

İkincisi, Tekel işçileriyle ilgili söylediklerinizde sanki bir çelişki var gibi. Herkes Tekel işçilerini destekledi. Bu Tekel direnişi biraz da hükümet karşıtı eyleme gibi dönüştü. Ya da darbe planlarının açığa çıkışı gibi oldu. Şimdi, arka planını anlattınız. Gerçekten böyle değil, haklılık payları yoktur demenize rağmen destekledik dediniz. Bu bir çelişki değil midir? Böyle hamasi davranmak, demokratik hareketlilikle çelişmiyor mu?

Mustafa Paçal: Avrupa Birliği tartışması bizdeki siyasal ve sosyal yırtılmanın en önemli mihenk taşlarından biridir. “İşin içine Avrupa girdi mertlik bozuldu.” Avrupa külliyyatı ile Türk devletinin müktesebatı arasında ciddi ideolojik farklılıklar var. Birisi 300 yıl geriden gelen düzenlemeler, devletçilik anlayışına dayanıyor. Birisi de çağımızın insan hakları, sosyal, demokratik gelişmesine dayanıyor. Hukuk açısından, sosyal haklar ve demokratik haklar açıdan öyle.

Siyasetin, soluna, sağına, ortasına, bütün cemi,cümlesine düşen görev AB sürecinin ilerletilmesi olmalı. Pazar günü Kıbrıs'taki seçim bununla ilgilidir. Ya adayı ve Türkiye'yi Avrupa Birliği yolunda önünü tıkayacağız. Çünkü Kıbrıs meselesi Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecinde 8. Madde-siyle dosyayı bloke etmiş vaziyette. Onun için şimdi sol, sosyal demokrat, ilerlemeci hiç bunların bir kıymeti yok benim için. Pazar günü oyunuzu Talat'a veriyor musunuz, vermiyor musunuz? Bunu söylemenin kıymeti var. Somut iş bu.

AB'ye ve sendikaların yaklaşımı ve sol

DİSK, AB için ne diyor, *Evet mi, Hayır mı?* Hayır dediklerini sonradan öğrendim. “*Bizim, kongre kararımız var Avrupa Birliğiyle ilgili*” dediler. AB ile kararımızı biz de biliyoruz, DİSK’in web sayfasını takip ediyoruz. Türk İş ‘90’larda sayfa sayfa ilanlar verdi. “*Vatan elden gidiyor, vatan millet Sakarya. Yetişin ey milliyetçiler, cumhuriyetçiler. Vatani satıyorlar.*” Bunu da anlamıyoruz. DİSK’in bugünkü tutumunu anlamakta “zorlanıyorum”. Mesala “Bayark Mitingelerini” “anlamakta zorlanıyorum.” Tabi ki ”anlamakta zorlanıyorum” lafını tırnak içinde söylüyorum.

Soruna gelince; Avrupa Birliği’nin bütün fonları Türkiye’de ki bütün sendikalara açık. Hükümetin karşısında, yanında, arkasında, önünde değil. Ben buradakilerin çoğunun bildiği gibi TÜSTAV’ın üyesiyim. Şimdilik üyeliğim askıda. Bir toplantıda TÜSTAV’ın *Sosyal Tarih Araştırmalarıyla* ilgili, bir proje geliştirip, Avrupa Birliği fonlarından destek alın dedim. Demez olaydım. “*Avrupa Emperyalizmine mi vakfi satıyoruz*” hücumuna uğradım..

Avrupa Birliği’nin fonları ile ilgili projeler, bunlar eğitimle ilgili olabilir, sosyal yaşamı geliştirmeye ilgili olabilir, tarihle ilgili olabilir, her hangi bir konuyla ilgili proje geliştirebilirsiniz. Avrupa Birliği zaman zaman ihaleleri açıyor. TÜSTAV dâhil söylüyorum, Türk İş, DİSK dâhil Avrupa Birliği büroları yok. Aday ülke ama bürosu yok. Hak İş olarak bizim Avrupa Birliği büromuz var, uzmanlar proje hazırlıyor. Ben de

katılıyorum bu proje tartışmalarına. Yani hükümetin sağında, solunda, arkasında, yanında yer almakla ilgisi yok, kesinlikle projeye ilgili. Sendikal alanda bazı uzman arkadaşlarımız var, “*Avrupa Birliğine tam üyeliğe ne diyorsunuz*” diye soruyorlar. Bunu cevabı ya evet, ya da hayır olur. Hanımefendi ve beyefendiler başlıyorlar. “*Biz sosyal bir Avrupa istiyoruz, biz sosyalist bir Avrupa istiyoruz...*” Bunları bir kenara bırak ve şu an müzakereler devam ediyor, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyeliğinde siyasi, ekonomik, sosyal bir menfaat görüyor musun onu söyle. Avrupa Birliği’nin dışında kalıp da *Sosyal Avrupa* demenin hiç mantığı var mı? Onun *Avrupa Solu Türkiye’nin tam üyeliğini istiyor, Türkiye solu Avrupa Birliği’ne karşı çıkıyor*. Şimdi aynı şey Cumhuriyet Halk Partisi için geçerli. Sayın beyefendi Brüksel’e gidip geliyor. Seçimler yaklaşıyor ya! “*Ben sosyal demokratım, gidiyorum, geliyorum, görüyorum*” diyor. 2002 yılında Paris’de Sosyalist Enternasyonal toplantısı yapıldı. Bütün belgeler benim çantamda. Küreselleşme, bunun sonuçları, bugünkü dünya, buna karşı Sosyal Demokrat Partilerin, Sosyalist Partilerin stratejileri ne olmalı diye yazıyor. Bunlar 11 tane temel maddedir . Marks’ın tezlerine benziyor. Sosyalist ve Sosyal Demokrat Partilere çerçeve veriyor. CHP’nin yaptığı siyasetle, sosyalist enternasyonal temel tezlerini karşılaştırdığımız zaman, CHP sosyalist enternasyonal değil, oraya üye olması ayıp olur. CHP kategorik olarak Avrupa’da ki “neo faşist” partilere benziyor. Yani literatürdeki karşılığı bu. “Neo faşistlerle”, CHP’liler arasında hiçbir fark yok.

Türkiye Sendikalarının durumunu Avrupa sendikalarıyla karşılaştırıldığı zaman, benzer sorunları biz yaşıyoruz. *Avrupalı bizi anlamıyor*. Mesela Avrupa diyor ki “*Milliyetçi sendika olmaz*”, bizim sendikacılar “*ne diyor ya bu*” diyor. “*Ulusalçı sendika olmaz, emeğin ve sendikanın milliyeti, cibilliyeti olmaz. Evrenseldir, emeğin çıkarlarının rengi, dili, dini olmaz.*” Onun için Avrupa ve Türkiye sendika geleneği bir birine tam monte olmuyor. Tıpkı solcu partilerimizde olduğu gibi. Bir sinerji oluşturamıyoruz.

Bu nedenle bütün siyasi kavramlarla Avrupa sol tarihi içindeki kavramlar arasında inanılmaz farklılıklar var. Bizim solumuz Avrupa’da sağ olarak görüyor, Avrupalı Hıristiyan sağcılarsa bizi sol olarak görüyor. Çünkü Hıristiyan Demokratlar kadar özgürlükçü değil bizim sol partilerimiz. Örneğin CHP Hıristiyan Demokratlara göre sağda duruyor bence. AKP’ye göre de sağda duruyor. Oysa AKP’yi Sosyalist Enternasyonale, CHP’yi neo faşistlere almak lazım. Böyle garip bir durumdayız. O yüzden, sanayide, üretimde, sendikada, emekte, siyasette bu bölgesel (Avrupa), küresel tanımların birbiriyle uyumlu hale gelememesi bizden kaynaklanan bir sorun. Onun için, sol bu kadar oluyor, sol bu kadar olunca siyaset tarafı da olmuyor, yani soldan bir şey gelmiyor. Sol sendikaları daha fazla etkileyeceği için sendikalar da olamıyor. Kendisi, formu itibarıyla gelişmiyor. *Oysa sol siyaseten sosyal politikaları daha fazla üretildiği için sendikal hareket bundan beslenir*. Ama besleyenin kendisi beslenecek hale düşmüş. O yüzden bir

şey aktarılamıyor. Burada da Avrupa gibi sendikal bir tarih olmadığı için buradan da oraya bir şey gitmiyor. Kitlenmiş, bypass lazım.

Tekel İşçilerini Tekgıda-İş Başkanı siyasal amaç için kullandı

Sorunuzdaki Tekel'e işçi direnişine gelirim: Hüsamettin Cindoruk 80 yaşında parti başkanı oldu. Toplam ömür süresinde iki kere işçilerle karşı karşıya geldi. Bunlardan bir tanesi Tekel işçilerinin direnişi. Bay Cindoruk, sizin hayatınızda sendika yok, siz nerden geldiniz de Tekel işçisinin karşısına çıkıp "*biz işçi sınıfının yanındayız*" dediniz. Milliyetçi Hareket Partisi Tekel işçilerinin çadırında, Hüsamettin Cindoruk orada, Büyük Birlik Partisi orada, Cumhuriyet Halk Partisi orada. Herkes orada. Çetin Soysal, Bayram Meral, Cevdet Selvi hepsi orada. Sendika kökenli milletvekili bunlar ve Sayın Baykal'ın 70 yaşındaki prensleri. Hepsi Tekel işçilerinin çadırında

İzmir Karşıyaka Belediyesi Kent A.Ş. işçilerini CHP'li belediye işten attı. İzmir'den Ankara'ya kadar yürüdüler. CHP Genel Merkezinin kapısından sokmadılar içeri.

Sakarya Çarşısı, Türk-İş'in bulunduğu bölge cıvılcıdır. Tekel ile ilgili konfederasyonlar arası toplantılara ben katıldım. Türk-İş, DİSK, KESK bütün başkanlar toplandık. Biz

hep şunu söyledik: *“Tekel ile Hükümet arasında ki sorun için siyasi sosyal diyalogları kuralım, bir adım atılsın.”* Ve hep şunla karşılaştık, biz yapıcı girişimler önerirken, Süleyman Bey (Çelebi) kardeşim diyor ki *“bayır genel eylem, genel direniş yapıp, hükümete diz çöktürmemiz gerekiyor.”* Biz de serde işçi sınıfından gelmiş insanlarız, mücadeleden kaçmayız, biz de varız bu işte ve tamam dedik Hak-İş olarak, biz de varız. 4 Şubat'ta ki genel grevi hepiniz basından izlediniz. 5 Şubat'ta 6 konfederasyon temsilcisi yine Ankara'da yine KESK binasında toplandık. Dedim ki, *“bu yapılanlar ne genel eyleme, ne greve ne de direnişe benzedi. Ben demedim mi sendikalar olarak kamuoyu, üyelerin karşısında bu tür çıkış yapmayalım, bu tür çıkışları yapmak marifet değil, marifet bu çıkışlara uygun sonuçlar elde etmek.”* Türk İş'in Başkanı Mustafa Kumlu aynı zamanda Tes-İş'in de başkanıdır. Mustafa Kumlu dedi ki *“sayın Paçal doğur söylüyor. Medya genel grev oluyor diye şişirdi, aynı medya grev kararı öncesi yaptığı haberleri karar sonrası yapmadı.”* Çünkü sonuçları başarısız olursa, medya olarak hükümet konusunda açık vermeyelim diye düşündüler. Sonuçta biz kendi gücümüzle bu sürece katıldık. Bizim bir tek amacımız var o da şu: Tek Gıda İş Sendikası'nın Başkanı bu Tekel meselesini, çok açık söylüyorum, bu içinde bulunduğumuz siyasi süreçte, muhalefet partilerinin lehine, hükümet aleyhine kullandı. Biz insani yanından baktık. Çünkü oradaki manzara bizim kabul edebileceğimiz bir manzara değildi. Eleştirel bir destek verdik.

Sonunda biz Tekel işçilerine destek vermek için işin içine girince birileri rahatsız oldu. Dediler ki “*Hak- İş Tekel işçilerine destek vermesin, karşı çıksın, karşı şeyler söylesin.*” istiyorlardı. Çünkü kafalarında bizi başka yere koyuyorlar. Hükümet yandaşı, Avrupacı diyorlar. O kafalarında ki yerde olmadığımız zaman rahatsız oluyorlar.

İlk defa 6 Federasyon 1 Mayıs'ı kutladı ama...

Örneğin 1 Mayıs çalışmaları için ben yine Hak-İş adına çalışmalara katılıyorum. Geçen sene Hak- İş, 1 Mayıs'ta Taksim'e çıkma kararı aldı. Herkes şaşırdı, ezberler bozuldu çünkü. “*1 Mayıs'ta bizden camiye gitmememizi bekleyenler ya bunlar Taksime gidiyorlar.*” Oysa bizim amacımız *1 Mayıs'ın Taksim üzerindeki gerginliği, vesayeti, Taksim üzerinden yapılan ideolojik siyasi yapılanları, her ne ise bunların normalleşmesini istiyoruz.* 1 Mayıs, Newroz gibi günlerin üzerindeki gerilimi azaltmak, bunu toplumsallaştırmak, normalleştirmek istiyoruz. Biz Taksim'e çıktık kendi kortejimizle, konuşmalarımızı yaptık, engellendik. Ama bazıları şöyle düşünüyor “*1 Mayıs'ın ve Taksim'in tapusu bende, size ne oluyorsunuz*” diyor. Biz de diyoruz ki, “*konfederasyon olarak DİSK'in Taksim meydanıyla ilgili tarihsel olarak haklı nedenleri var. Ama bizim bu işi sahiplenmemizden niye yüksünüyorsunuz. Biz de bir konfederasyonuz, biz de bir emek örgütüydük, biz de buraya gelip kutlamak istiyoruz, buna niye değer vermiyorsunuz, niye*

kıymet vermiyorsunuz.” Hayır, çünkü bu onlar için önemli bir ideolojik malzeme.

Şimdi gelelim bu seneki 1 Mayıs’a. Avrupa Sendikalar Konfederasyonu Genel Sekreteri Jonh Monks geldi Türkiye’ye. Konfederasyon başkanları olarak birlikte yemek yediler. Bu yemekte konuşuldu, bu 1 Mayıs’ı birlikte kutlayalım denildi.

Üç konfederasyon bir ilk yaşıyor bu 1 Mayıs’ta. Sevindirici bu. Bir, ‘78 1 Mayısından beri alan ilk defa kutlamalara açılıyor. İki, 1 Mayıs ilk defa resmi tatil olarak bu yıl kutlanıyor. Hem de eski kanunda *Bahar Bayramı* yazıyordu, biz onu sözleşmelerde *İşçi Bayramı* olmalı diye saatlerce müzakere ettik. Ve *1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü* olarak kanuna girdi ve bu da anlamlı bir tanım. Üç, bu topraklarda ilk defa 6 Federasyon 1 Mayıs’ı bir arada kutlayacak. Bunların bir kıymeti, değeri yok mu, bunlar bir adım değil mi, bunları korumak, geliştirmek için herkese sorumluluk düşmüyor mu? Soluna, sağına, arkasına, gerisine herkese bir sorumluluk düşmüyor mu? *DİSK’teki arkadaşlar 1 Mayıs afişi olarak Orban Taylan’ın ‘78 1 Mayıs’ında yaptığı afişi getirdiler ve bu olsun dediler. Hak-İş olarak tamam dedik.* Çünkü ‘77’de bu meydanda insanlar hayatlarını kaybetmiş, bunun failleri bulunamamış, bugün devam eden Ergenekon, Balyoz, Kafes gibi derin devlet, darbe planlarının bir uzantısıdır bu. Biz bunu öyle kabul ediyoruz. Bu davalara, darbecilere, cuntacılara karşı çıkanlar, *1977’nin*

hesabını sormazlarsa, söylediklerini tamamlayamazlar. Bütün faili meçhuller de bunlarla iç içeler. *16 Mart 1978* üniversite katliamı, *1 Mayıs'77* ve öldürülen daha nice faili meçhuller. Bu planlarla iç içe olan eylemlerdir. O afişi kabul ettik, çünkü biz de konfederasyon olarak, bu davalara, darbecilere, cuntacılar Türkiye'nin kara lekesi olan bu olayları protesto ettiğimiz için, *O 1 Mayıs afişinin altına biz kendi adımızı da yazdık*, bir kenarına da *'77'nin anısına* yazdık, bir kenarına da *'77'den 2010'a 1 Mayıs* yazdık. Geçmişe dönüp bakıldığında bu tarihsel bir olay değil mi?

Ben Hak-İş'de 1984'de sendikaya üye olduğum zaman, (Bakırköy Vita fabrikasında) Hak-İş'in belgelerinde *"1 Mayıs Yahudi, komünist günü"* diyordu. Oradan buraya gelen bir yolculuk var ve bir emek, bir tartışma var. *"Tapu kayıtlarına bakıyorsun, 1 Mayıs Taksim Meydanı DİSK'in malı olarak görünüyor."* Eyvallah, çünkü '76'da, *Türk-İş, İşçi Bayramını 24 Temmuz* derken, 1 Mayıs İşçi Bayramıdır dediği için meydan DİSK'e kaldı, bir de ilk 1 Mayıs'ı DİSK kutladı, o yüzden meydan yine DİSK'e kaldı. Bizim konfederasyon olarak DİSK'in Taksim'le özdeşleşmesinden hiçbir gocunmamız yok. *Biz bunu geride bıraktık, siz yeter ki bu gelişmelere değer verin. Nereden dereye geldiğinin farkına varın. Orhan Taylan Taylan'ın tasarladığı afişin altına, MHP'lilerin kurduğu Kamu-Sen, Memur-Sen, Türk-İş, Hak-İş imza atıyor.* Buna değer verin. Ama şöyle davranıyorlar, *"ben DİSK'im 1 Mayıs, Taksim benim, bunlar da etrafıma toplaşmışlar."* Öyle bir üslup, sorumsuzluk, fütür-

suzluk olabilir mi? Orada Hak-İş Başkanı, burada Türk-İş Başkanı var, DİSK olarak sen de varsın. KESK'in tavrı politik ve daha doğru. Ama Süleyman Çelebi kardeşimiz “*bu iş benim işim, bunları da biz etrafımıza topladık*” anlamında davranıyor.

Nazım Öztürk: *Konuşmacı kim olacak?*

Mustafa Paçal: O da bir tartışma konusu. Valiye gidildi; dedik ki, “*Türk-İş Başkanı 6 Federasyon adına sözcümüz olsun.*” Süleyman Çelebi dedi ki, “*ben ne olacağım.*” O zaman diğer konfederasyon başkanları dediler ki, “*Süleyman Çelebi konuşacaksa biz de konuşuruz.*” Arkadaşlar, Mustafa Kumlu, Türk-İş ve Tes-İş Başkanı gelmiş, diyor ki “*1 Mayıs bizim de bayramımız.*” Aynı kişi *İşçi Bayramı 24 Temmuz* diyordu, halen kulaklarımda çınlar. Şimdi bu adam diyor ki; “*1 Mayıs bizim de bayramımız biz de Taksim'e geliyoruz*”. Bu değişimi ve gelişmeyi görememenin “Türkçesini” size bırakıyorum.

Ve kürsü. Bir duyuyoruz ki “birileri” Tekel işçileriyle çalışma yapıyorlarmış, Türk-İş ve Hak İş'i yuhalatancağılarmış. Peki, Türk-İş ile Hak-İş Başkanları kendilerinin yuhalanmasına karşılık, önlem alırsa ne olur? Al sana arbede. Biz Başkanları o kürsüye yuhalanmaları için mi gönderiyoruz. Geçtiğimiz hafta SKY Türk TV'de ben, Süleyman Çelebi falan bir programa katıldık. Daha *birlik beraberlik* mesajları vermek, toparlayıcı olmak gerekir diyoruz, ama ha bire Mustafa Türkel ortaya atlıyor kaşıyor. “*Ben bir daha söylüyorum, dar-*

becilere, cuntacılara, cumhuriyetçilere, milliyetçilere, derin devletçilere yoldaş olacağıma, seçilmiş hükümete yandaş olurum.” Bunun pazarlığı yok kafamda. Bu bana daha evla geliyor. Bu tartışmaların bu noktalara gelmemesi lazım. Anlıyoruz ki Süleyman Çelebi kardeşlerimiz sendikacılık defterini kapatmışlar, ilk seçimde Baykal abilerinin sırtından bir yerlere gelmek istiyorlar. Benim hiçbir özel hesabım yok, bir tek sendikal hareket bu düştüğü durumdan, bu takıntılardan, bu ülkenin iyileştirilmesi konusunda ne yapılması gerekir, bunu nasıl aşmalıyız, bütün çabalarımı buraya yoğunlaştırıyorum, hep bunu düşünüyorum.

Taksim ilk defa açılıyor, ilk defa bütün konfederasyonlar bir araya geleceğiz, herkes sorumlu davransın, yoksa öteki türlü *“ben seni yuhalamaya geliyorumlarla falan geliyorum,”* bütün güvenlik önlemlerimizi kendi içimizde bunun için kullanıyorum. Çıkin hepimiz beşer dakika konuşun, selam verin en azından. Efendim sanatçılar konser vermek istiyorlarmış. Hangi sanatçılar bunlar. Darbecilere, cuntacılara yalalaklık yapan sanatçılara bu sahne yok. Bunlar bile tartışılıyor. Ortak bildiri, *“demokratik ve laik cumhuriyetimizi korumak ve üzerindeki tehlikeleri kaldırmak için.”* *“Bunu çıkartmazsanız ortak bildiri çıkmaz”* dedim. *“Ben Türkiye Cumhuriyeti'nin üzerinde hiçbir tehdit, tehlike görmüyorum üç vakte kadar da hiç görmüyorum.”* Onu biliyorum kimlerin yazdığını. Onun için bu ince kavgalar yapılıyor ve bu kavgayı doğru dürüst vermek lazım. Böyle dik durmadığın zaman farklı şeyler çıkıyor.

Sanırım sorularınıza yeterli yanıtı verebildim. Biraz can sıkıcı konuları gündeme getirerek moralinizi bozmuş da olabilirim. Ama maalesef gerçekliğimiz bu. Genel bir söylem olacak ama *“her şeye rağmen iyiye doğru gidildiğini”* ve umutlu olduğumu söylemek isterim.

Başka soru varsa zamanımızda varsa cevaplamaya çalışayım.

Hüseyin Çakır: *Sanırım başka soru zamanımız doldu. Kamuoyunun çok fazla bilmediği, sendikal hareketin iç sorunlarını bizlerle paylaştığımız için Küyerel Düşünce Platformu adına Mustafa Paçal'a teşekkür ediyorum.*

Mustafa Paçal: Bende katılan, katkı sağlayan herkese teşekkür ederim.

www.kuyere1.org